

60.

**A BUDAPESTI FERENCZ JÓZSEF
ORSZÁGOS
RABBIKÉPZŐ-INTÉZET**

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1936/37. TANÉVRŐL

BUDAPEST, 1937.

KIADJA AZ INTÉZET IGAZGATÓSÁGA

VIII, Rökk Szilárd-utca 26. Telefon 145-347.

60.

A BUDAPESTI FERENCZ JÓZSEF
ORSZÁGOS
RABBIKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1936/37. TANÉVRŐL

AH 726

BUDAPEST, 1937.

KIADJA AZ INTÉZET IGAZGATÓSÁGA

VIII, Rökk Szilárd-utca 26. Telefon 145-347.

A BUDAPESTI FERENCZ JOSEF
ORSZÁGOS
RABBISKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESÍTŐ

KÖNYV-
KÖNYVTÁRA

Neuwald Illés Utódai könyvnyomda, Bpest, VIII., Üllői-ut 48.

Visszapillantás

a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet hatvanadik évfordulója alkalmából.

Irta: **Wertheimer Adolf**, a Vezérlőbizottság elnöke.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet félszázados fennállása alkalmából kiadott ünnepi irat magába foglalta az intézmény alapításával kapcsolatos elgondolásokat, törvényes akciókat, elsősorban a királyi és kormányrendeleteket, melyekből kitűnik, hogy intézetünk létrehozatala közvetlenül néhai királyunknak, I. Ferenc József saját elhatározására vezethető vissza, ki a Haynau által elrendelt hadisarc igazságtalan voltát felismerve, a múlt század ötvenes éveiben annak a magyar zsidóság kulturális céljaira való felhasználását rendelte el. A királyi intézkedés bátorítólag hatott mindazokra, kik a magyar zsidóság egyenjogosítása mellett már évtizedek óta síkra szállottak és már a függetlenségi harc közepette a szegedi országgyűlésen ezt törvényileg kimondották, bár a törvény a forradalom leveretése folytán csak az alkotmány helyreállítása után 1867-ben a két alkotmányos tényező közös akaratából vált valósággá. Hogy ez így és pedig közvetlenül a kiegyezés után megtörténhetett, a király példaadásának köszönhető, ki törvényerejű királyi pátenssel legelőbb felekezetünk alkotmányát adta nekünk, ami azután a pezsgő zsidó közéletben megindult eszmeáramlatok folyamányaképen az Országos Rabbiképző Intézet létesítéséhez vezetett.

Az a szellem, mely ezt lehetővé tette, érvényesült intézetünk tényleges felépítése után a magyar kormányférfiak állandó jóakarátú érdeklődésében. Talán elég arra rámutatnunk, hogy a felépítés idejében kormányon lévő vallás- és közoktatásügyi miniszter, Trefort Ágoston a meg-

nyitást követő években ötször látogatta meg Intézményünket, beható és meleg érdeklődéssel gondoskodván arról, hogy az a csaknem minden esetben felmerülő kezdeti nehézségeket elkerülje, ami az akkori kiváló és világhírű igazgató és tanárok nagyszerű működésével sikerült is.

Az Országos Rabbiképző Intézet alapítása az európai zsidó tudományos élet érdeklődését is felkeltette, mely a legprominensebb tudósoknak, köztük a zsidó történelem legkimagaslóbb mesterének, dr. H. Grätz tanárnak ideküldetésében nyilvánult meg. Intézetünk fennállása óta minden időben tudatában volt annak, hogy a magyar alkotmányos élet tényezőinek és az egyetemes zsidó tudományt képviselő szervek és körök érdeklődése mire kötelez. Kötelez elsősorban egy oly igazán vallásos papi nemzedék felnevelésére, mely a nemzeti eszményeknek hódolva, a magyar és zsidó kultúra szolgálatában állva, képes legyen felekezetünk egyedeibe is ezen magas elgondolásokat átültetni és őket gyökerestül a nemzeti talajban meghonosítani. A zsidó egyetemességgel szemben kötelessége, hogy a kétezer éves tudomány Főiskolánkon teljes mértékben áthassa nevelési rendszerünket, annak magas szintjét megőrizze és amennyire csak lehet, tovább fejlessze.

Fennállásunk első ötven évének története mindenkit meggyőzhetett arról, hogy ez tényleg sikerült is. És ha fennállásunk hatodik évtizedében csak folytatólagos termékeny munkát végeztünk anélkül, hogy világraszóló eredményekről számolhatnánk be, szolgáljon mentségül, hogy ezen tíz évnek csaknem szüntelen gazdasági és politikai válsága, valamint az Intézet vezető egyéniségeinek hosszas betegeskedése munkánk menetére némileg vontatólag hatottak. A nemrég elhúnyt világhírű nagy mester, dr. Blau Lajos igazgatónk a lefolyt évtized derekán kénytelen volt a vezetésről lemondani, biztosítván ezáltal magának, családjának és Intézetünknek azt az örömet, hogy szerencsénk lehetett őt még néhány évig körünkben tudhatni. Utódja, külföldről visszahívott kiváló honfitársunk, dr. Guttmann Mihály lett, ki több évtizedes és az egyetemes zsidó tudományos világ elismerésétől kísért működésével biztosítja Intézetünk magas rangjának megtartását.

Uj korszaknyitás előtt.

Irta: **Dr. Guttmann Mihály**, igazgató.

A lefolyt iskolaévvvel befejezését nyerte rabbiképzőintézetünk fennállásának hatvanadik esztendeje. Hat évtizede, hogy megnyitották hazai zsidóságunk theológiai főiskoláját.

Bármennyire is hangoztatják, hogy nem lehet szigorú határvonalakat húzni az eleven történés szüntelen tova-mozgó előretörésében, bármennyire igaznak látszik, hogy a történelem tartalma folyékony, parányi folytatásokban elhúzódó folyamat, mely nem ismer megállást, mégsem tagadhatjuk meg magunktól, nagyobb út befejezése után, a visszatekintést, a végzett munka értékelését és elbírálását; és nem tagadhatjuk le azt a metafizikai tényt, hogy lelki életünkben nem tisztán természetszabta adottságok irányítják a haladást. Bizonyos történések igenis rányomják bélyegüket a néma és egyenletesen előrehaladó időre, különlegessé teszik és korszakká avatják azt.

Ezzel az elgondolással tekintünk vissza a letűnt hat évtizedre. Már első tekintetre meg kell állapítanunk, hogy a lefolyt korszak nem az állandók rendjéhez tartozik. Nem közönséges időfüggvény, mert már a külső történet emelte ki a közönséges krónika rovatából. Nevezetesen a korszak másik fele az, mely megrendítő világtörténeti sorsfordulatok tanujaként vonult el fölöttünk. A jelen évvárót, mint korszakzáró pillanatot, tehát nem tisztán a kerek évszám, hanem az események súlya teszi nevezetessé; figyelmeztet bennünket a leélt hat évtized korszakos jellegére és a megtett út történelmi jelentőségére.

Részletekről a következő cikkek számolnak be. E helyen csak általánosságban kívánunk megemlékezni a főcélról, mely intézetünk megalapítói előtt lebegett és arról, hogy az elmúlt hat évtized alatt mennyi valósult

meg a kitűzött célból és mi szállt reánk mint maradandó örökség a továbbépítendő jövő számára.

Az Országos Rabbiképző Intézet gazdag munkásságának egyik legfőbb eredménye és legjelentékenyebb kihatása a magyar zsidóság vallási és szellemi életére, hogy megnyitotta hazánkban a tágabb és magasabb értelemben vett zsidó tudományok művelését. Intézetünk vitte be hitbeli és szellemi javaink ősi kútforrásait a közvetlen jelenbe, saját lelki világunkba, saját kultúréletünk körébe.

Ez a kezdeményezés korszaknyitó volt, lényeges tartozékát képezte ama lelki erőknél, melyek irányító szerepet vittek hazánk zsidóságának kifejlődésében, emancipációja hajnalhasadása után. Világtörténeti perspektívában félévezredes korszak ért akkor véget. Közel félévezreden át ugyanis gettóba szorult a zsidó élet és elkülönített nemcsak a politikai, társadalmi és gazdasági munkaközösségtől, de egyuttal megszakadtak szellemi haladásának és tudományos törekvéseinek világvonatkozási kapcsolatai is. Az újkori zsidóság felszabadulásának egyik legfontosabb elemét képezte tehát vallási és szellemi javaink tudományos kiszabadítása középkori elszigeteltségéből és beillesztése az emancipációs új életbe. És ezt a belső vallási öntudatunkat képző hivatást magára vette az újkori zsidóság tudományos alapokon felépült új típusú rabbiiskolája, — nálunk az Országos Rabbiképző Intézet.

Az Országos Rabbiképző Intézet tehát kettős célkitűzéssel nyitotta meg működését. Az egyik volt a rabbiképzés, a másik pedig a zsidó tudományok felélesztése, kiépítése és bekapcsolása a külvilág tudományrendszereinek egyetemébe. Hatvan évvel ezelőtt egy célt láttak mindkét feladatban. Rabbiképzőnk eredeti rendeltetése tisztán gyakorlati volt, rabbikat és hittanárokat kiképezni hazánk hitközségeinek. Csak mostan vesszük észre, hogy szemináriumunk munkája nyomán kibontakoztak a zsidó ismeretek különböző ágai, melyek az egyetemes tudományok sorában különálló helyet igényelnek és világvonatkozási jelentőségre tettek szert. A jeruzsálemi héber egyetem judaisztikus fakultása szinte szimbólumként világít rá az egyetemes szellemi világ eme nagybecsű kincseire. Az érdeklődő emberiség nagy része az újkor legújabb alkotásának veszi,

mely felfedezésszerű munkát végez, és varázsszerűen tűnt elő a semmiből. Pedig gyönyörű előállomásai vannak, gazdag előmunkálatok vezették be és nagyszabású modern szakirodalom töltötte meg a dolgozószobák könyvespolcait, midőn a héber egyetem megnyílt. A judaisztikus fakultás szaktárgyainak tananyagát nagyobbára rabbiképző-intézetek aknázták ki fél évszázadnál tovább tartó időn át kitartó szorgalommal és önmehtagadó odaadással és szeretettel. A héber egyetem megnyitásakor rabbiképzőintézeti tanárok és rabbik foglalták el a katedrákat és azzal az érzéssel tartották meg előadásaikat az új környezetben és új hallgatóság előtt, mintha odahaza lettek volna jól ismert szemináristáik előtt. A munka egyneműsége elfeledtette velük pillanatokra a hely távolságát, az éghajlat sajátos változatát és a célkitűzés másneműségét.

Ezt csak, mint végeredményt említem. Nem kevésbé fontos és értékes az a tény, hogy a rabbiképző intézetek megteremtették otthon, ki-ki a maga országában, a maga szűkebb működési területén a zsidó tudományok helyi kultuszát, fölkelte az érdeklődést a zsidó könyv iránt és a zsidó múlt nevezetesebb teljesítményei és alkotásai iránt. Végre pedig nagy hatással voltak a rabbiképzőintézetek közvetlenül és közvetve a szellemi munkára vágyókra, különösen az ifjúság lelkesebb rétegeire. Fölébresztették bennük a kedvet önálló munkálkodásra. Ezzel megvetették az alapját egy ismeretekben gazdagabb lelkes és öntudatos nemzedék keletkezésének.

Ebben az összefüggésben megemlítendő, hogy hazánkban is gazdag szellemi munka fejlődött ki országszerte rabbiképző intézetünk megnyitása óta. Tudományos folyóiratok, élükön a Magyar Zsidó Szemle, szellemi és társadalmi életünkkel foglalkozó lapok, önálló könyvek és iratok, régi és értékes zsidó művek fordításai. Külön említendő a tudományos és társadalmi élet fellendülését szolgáló egyesületek és társulatok alapítása, élükön az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat, mely előljár a komolyabb és mélyebb ismeretterjesztésben előadásai és kiadványai útján. Évkönyvei, önálló munkái és bibliafordításai egy egész kis könyvtárt tesznek ki. Mindezek az alkotások az Országos Rabbiképző Intézet tudományápoló és ismeretterjesztő

munkásságának közvetlen vagy közvetett hatása alatt keletkeztek és fejtenek ki áldásthozó működést.

Párhuzamosan a tudomány és műveltség körül szerzett nagy érdemeivel utalnunk kell legalább röviden intézetünk alapfeladatára és sajátos rendeltetési munkájára, mely összpontosult a hit és vallás magasztos igazságainak kutatásában és tanításában. Intézetünk, mint már említettük, nem választotta ketté a tudományt a hittől. Valamennyi tantárgy a hit megértését és megerősítését szolgálja. A gazdag, tradicionális, ismerettani és irodalmi anyag feltárása és szakavatott ismertetése a vallás szemszögén át keresi az utat a tanítványhoz és hallgatóhoz. Tudatosabbá és bensőbbé kívánja tenni a vallás és tudás szintézisét. Ősi hit és új megismerés, ősi hagyomány és legújabb haladás összhangzatba hozatala, egymásbaszövése volt rabbiképzőintézetünk kiinduló életfeladata 60 évvel ezelőtt, és ez a célkitűzés változatlanul megmaradt mindmáig. A feladatok változatlan megmaradása és érintetlen azonossága bizonyítja, hogy az intézet szilárd alapon épült. Ami hat évtizeddel ezelőtt csak reményként élt intézetünk bölcs és lelkes tervezőinek szívében, ami akkor csak mint bizonytalan jövőbe vetett eszménykép gyanánt szerepelt, annak ma már beigazolt múltja van, megerősödött gyökérszállai, melyek mélyen belenyúlnak a zsidó életbe. Az élet ma sokkal követelőbb eme szintézissel szemben, mint volt a múltban. Zsidóságunk megtanulta becsülni — talán a rabbiképzőintézet beható munkája nyomán — saját elaggottnak látszó múltját és új életet merít belőle. Hagyományaink régi tartalmában felismeri az időkfölötti eszmetartalmat, a történetfölötti igazságokat.

A lefolyt hatvan év gazdag tapasztalataiban, tudományos eredményeiben és súlyos történelmi megpróbáltatásaiban bennfoglaltatik a jövő programja. Úgy, mint eddig, világítsa meg útjainkat a jövőben is bizalom, hit és hűség. Bizalom és hit az emberiség jóságos órében és igazságos gondviselőjében, odaadó hűség és szeretet szent vallásunkhoz és drága hazánkhoz.

Rabbiképzőnk hatvan esztendeje.

Irta: **Dr. Löwinger Sámuel**, theológiai rk. tanár.

Jelentős állomáshoz érkezett el Intézetünk a folyó tanév végével. Hatvan esztendeje immár, hogy hazánkban a lelkész-képzés magasztos hivatását teljesíti. Érdemes ennél a fordulónál megállani, tekintetet vetni Főiskolánk multjára, eredményeire és jelentőségére, összefoglalni az utolsó évtized kiemelkedő eseményeit, hogy kiegészítsük vele azt a képet, amelyet a különböző jubileumok alkalmából méltatói megrajzoltak.

Körülményes és felelősségteljes a pap munkaköre minden felekezetenél, de sokszorosán súlyos az a feladat, amely a rabbi vállaira nehezedik. A keresztény lekipásztorok működését valamennyire megkönnyíti az a körülmény, hogy a hétköznapi élet is a vallás eszméinek alapelvei szerint rendezkedik be, legalább külső formáiban. Mégis, a külső formákat lelki tartalommal megtölteni, itt is rendkívül sok lelkesedést és munkabírást követelő teljesítmény. A zsidó vallásos élet lelkivezetőinek emellett azonban azokat a nehézségeket is át kell hidalniok, amelyek önmaguktól emelkednek az életkövetelmények és a hitbéli kötelességek közé. Elég a sok közül egyre rámutatnunk: a szombat kérdésére. Ha a rabbi a szombat megszentelésére nem képes ránevelni híveit, akkor egyben elesik attól az irányító és hiterjesztő lehetőségtől, amelyet a keresztény vallásoknál a vasárnap biztosít. Hogy milyen nagy fontossága van ennek a kérdésnek, mutatja az a tény is, hogy a szovjetben éppen a vasárnap eltörlésével akarták a leg-hathatósabb csapást mérni a vallásos világnézet hitvallóira.

A modern rabbi nevelése fokozottabb körültekintést követel, mint az általános lelkészképzés. Ezt a nagy odaadást és széleskörű tudást követelő munkát olyan emberek kezdték meg hazánkban, akik nemcsak a magyar zsidóságnak, hanem a nemzetközi zsidó theológiai irodalomnak is büszkeségei voltak. A jelenlegi tanári karnak csak folytatnia kell ezt a szent művet az ő szelle-

mükben, kiegészítve azt az újabb évtizedek pedagógiai és pasztorális követelményeivel.

Mielőtt rátérnénk az utolsó évtized történetének összefoglalására, problémáinak megbeszélésére, vessünk egy futó pillantást Intézetünk létrejöttére, tanárainak jelentőségére, neveltjeinek működésére, mert csak így láthatjuk világosan, hogy mit jelentett az elmúlt tíz esztendő szemináriumunk életében.

I. Visszatekintés Intézetünk múltjára.

a) **Alapítás.** Már a XIX. század legelején, 1806-ban emlékirattal fordult Friesenhausen Dávid, bajor eredetű magán tudós József főherceg nádorhoz egy modern rabbiképző felállítása tárgyában. Kezdeményezése kísérlet maradt, már azért is, mert magánembertől indult ki. Komolyabb volt a második megmozdulás: egy országos bizottságé. Törvényjavaslatot dolgoztak ki, amely szerint rabbi csak az lehet, aki magyar nyelven tudja vezetni az anyakönyvet és kiképzését nyilvános rabbiképző intézetben nyerte. Ez kéreken száz esztendővel ezelőtt történt. De sem ez, sem a következő lépés, amikor 1844-ben a rendek gyűlése a főrendekkel egyetértőleg elhatározta a rabbiképző intézet létrehozását, nem vezetett gyakorlati sikerre. A megvalósulás állapotába csak akkor került az elhatározás, amidőn az anyagi eszközök is megvoltak hozzá. Váratlan lehetőség adódott erre a szabadságharc leverése után. Haynau a magyar zsidóságra, mert résztvett a nemzet heroikus szabadságküzdelmében, 2,300.000 forintnyi sarcot rótt ki. I. Ferenc József Ő felsége 1850-ben elengedte ezt a sarcot, de elrendelte egyszersmind, hogy a zsidók egymillió forintot fizessenek be az állam pénztárába, amelyből egy izraelita iskolaalapot létesítsenek. Az iskolaalapnak legfőbb rendeltetése az volt, hogy belőle a már régen közóhainak nyilvánított rabbiképző intézet felállíttassék és fenntartassék. Közben az összeg csaknem kétszeresére emelkedett és így megindulhattak a részletes előkészületek az új intézmény életre hívására.

b) **Megnyitás.** Már azok a külsőségek, amelyek között az Intézet megnyitása végbement, bizonyítékul szolgálhatnak arra, hogy nemcsak a zsidóság vezetői, hanem a magyar nemzet leg-hivatottabbjai is átértékelték azt a nagy és fontos szerepet, amelynek betöltése az Intézetre várt. Főiskolánk nagy historikusa, boldog

emlékezetü Blau igazgató szavai szerint a megnyitást olyan jelenségek kísérték »amilyenre zsidó iskolánál nincsen példa, sem hazánkban, sem más országban, sem a múltban, sem a jelenben«. (Emlékkönyv a Ferenc József Orsz. Rabbiképző Intézet 50 éves jubileumára. 11. l.).

1877. október 4-én volt a megnyitó ünnepség, amelyen a főváros, az egyetemek, az evangélikus, református, és unitárius theológiai főiskolák, külföldi szemináriumok, hazai és külföldi izr. hitközségek, a magyar képviselőház nagyszámú küldöttsége mellett az ország legmagasabb közfunkcionáriusai: T i s z a Kálmán miniszterelnök, T r e f o r t Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter és M a j l á t h György országbíró, a főrendiház elnöke is megjelent.

A fényes megnyitó ünnepséget jelentőségében felülmulta, hogy az Intézet fennállásának második havában, 1877. november 15-én dicsőséges uralkodónk, megboldogult I. Ferenc József Ő felsége kitüntette a rabbiképzőt látogatásával. A vallás- és közoktatásügyi miniszter kíséretében jelent meg, kérdéseket intézett a tanárokhoz és növendékekhez, megnézte a könyvtárat, a templomot és a tantermeket. Távozásakor biztosította az Intézet vezetőségét, hogy a jövőben is a legnagyobb figyelemmel fogja kíséreni a Rabbiképző munkáját és fejlődését.

c) **Az első fél évszázad.** Az első fél évszázad története igazolta mindazokat a várakozásokat, amelyeket az új intézményhez nemzeti és felekezeti részről fűztek. Ez elsősorban annak a ténynek tulajdonítható, hogy az Intézetet irányító vezérlő bizottság tagjaiul olyan kiváló világi és egyházi vezető férfiakat nevezett ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter, akik mindenkor a legmagasabb szempontokat tartották szemük előtt a t a n s z é k e k betöltésénél. Az Intézet első theológiai tanárait valóban egész különös megérzéssel és előrelátással szemelték ki. A hatvanadik évét meghaladó B l o c h Mózes mellé, aki tudományos munkásságában és egyéniségében szerencsésen egyesítette a világi műveltséget a konzervatív követelményekkel is számoló mély talmudtudással, meghívtak két egészen fiatal tanárt — hiszen mindketten jóval innen voltak a harmincadik életévükön —: B a c h e r Vilmost és K a u f m a n n Dávidot. Két olyan név, mely korszakot jelent a zsidó tudományban. Irodalmi munkásságuk széles területe, biztos ítélőképességük és átfogó látókörük az ujabbkori zsidó tudományos irodalom legelső soraiba emelte őket. Brill Sámuel Löw

és Deutsch Henrik körülbelül azt a színvonalat jelentették hazai viszonylatban, amelyet a konzervatív talmudista körökben Bloch Mózes, a modern zsidó tudomány területein Bacher és Kaufmann nemzetközi összefüggésben képviseltek.

Tíz évvel Rabbiképző Intézetünk megnyitása után került tanári karába Blau Lajos. Méltó folytatója volt annak a munkának, amelyet elődei megkezdtek. Továbbfejlesztette a szeminárium nemzetközi kapcsolatait. Tudományos működése a zsidó tudomány vezető egyéniségévé tette. Neve együtt fog ragyogni Mestereiével a zsidó kultúra egén.

Külön kell megemlítenünk Goldziher Ignácot, az elmúlt évszázad legelismertebb orientálistáját, aki szintén Főiskolánk tanára volt. Hazánkban vele egyidejűleg alig működött tudós, akinek hozzámérhető jelentősége lett volna egyetemes szempontból. De meg kell emlékeznünk a többi teológiai tanárról is, a korán elhunyt kiváló tudású Klein Miksáról, továbbá Edelstein Bertalanról, Kohn Sámuelről, Feldmann Mózesről, Venetiánér Lajosról és Weisz Miksáról, akik valamennyien hazánk határain túl is megbecsült munkásai voltak a zsidó tudománynak, a mellett, hogy rendkívül értékes és kiterjedt lelkipásztori tevékenységet fejtettek ki.

Ugyancsak a hazai zsidó pedagógusok legkiválóbbjai kerültek a gimnáziumi tanári állásokba is. Legkiemelkedőbb közöttük Bánóczy József volt, de elismert tekintélynek örvendtek szakmájukban: Bein Károly, Bloch Henrik, Schill Salamon, Friedmann Mór világhírű főkántor, hogy csak az elhunytakat és közülük is csak azokat említsük, akik huzamosabb ideig működtek Intézetünkön.

Ha mérlegeljük ezt a szokatlan értékes és nemzetközi tekintélynek örvendő tanári kar együttesét, nem lephet meg bennünket az sem, hogy Rabbiképzőnk hatása olyan területekre is kiterjedt, amelyre rendes körülmények között nem lehetett volna számítani már a magyar nyelvterület szűk határai miatt sem. Arra gondolok, hogy Európa vagy Amerika egyetlen zsidó teológiai intézete sem adott a világnak annyi szemináriumi tanárt és igazgatót, mint éppen a pesti rabbiképző.

Európában mindössze néhány jelentős modern zsidó papnevelő intézet működik. Egy-egy Angliában, Franciaországban, Ausztriában, Olaszországban és három Németországban (a háromból egy orthodox, amely nem tart szorosabb kapcsolatot a többi, többé-

kevésbé haladó irányzatú intézettel.) A londoni Jew's College-nek mai igazgatója dr. Büchler Adolf, a wieni Israelitisch-Theologische Lehranstalt e. i. rektora, dr. Krauss Sámuel, a boroszlói Jüdisch-Theol. Seminar volt Seminar-rabbinerje és elnöke dr. Guttman Mihály (jelenlegi igazgatónk), a berlini Hochschule für die Wissenschaft des Judentums világhírű elhunyt tanára dr. Schreiner Márton: főiskolánk neveltjei. Itt említem meg, hogy két volt növendékünk, akik ugyan külföldi szemináriumban fejezték be tanulmányaikat, szintén teológiai katedrát kaptak: az elmúlt években Vajda György a párisi Seminaire Israélite de France, dr. Guttman Sándor pedig a berlini Hochschule tanára lett, nemrég végzett növendékünk, dr. Herskovits Fábán pedig a római Collegio Rabbinico Italianoban működik. A számbajöhető hat európai rabbiképző közül tehát háromnak igazgatója, a másik háromnak egy-két előadója nálunk nyerte kiképzését, egyaránt dicsőségére szolgál ez a magyar nemzeti kultúrának és a hazai zsidóságnak.

A belső hatás jellemzésére elég lesz, ha idézem Blau rektor-nak az Intézet ötvenesztendős jubileuma alkalmából írt, már említett, idevágó dolgozatának főbb tartalmát és kitételeit, amelyek világos képet nyújtanak erről.

Az Intézet neveltjeinek az érdeme, »hogy a közömbösek-et vallásukhoz közelebb hozták, annak megtartották, bennök iránta a lelkesedést újból felkeltették, a hitközség javára való munkálkodásnak megnyerték, egyszóval kultúrképesse tettek a zsidó vallást... Az iskolát és a szószéket teljesen megmagyarosították, a nemzeti kultúrának egyéb vonatkozásokban is nagy szolgálatot tettek, nem egy helyen a magyar nemzeti kultúra előharcosai, mindenütt bajnokai voltak«.

Az Intézet tanárai és neveltjei teremtették meg a Magyar Zsidó Szemlét, a Hacofet, amely egyidőben egyedüli hébernyelvű orgánuma volt a zsidó tudománynak Európában. Életnehívták az Országos Rabbiegyesületet, az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesületet és végére hagyjuk a legjelentősebbet: megalapították az Izraelita Magyar Irodalmi Társulatot. Azért ez a legjelentősebb, mert az »Izraelita Magyar Irodalmi Társulat nem

egy árnyalaté, hanem az egész magyar zsidóságé és hatása kiterjedt a rabbiképzőtől távol, sőt vele szemben álló körökre is. A rabbiképző nélkül Magyarországon Izraelita Irodalmi Társulat sohasem létesült volna». Az IMIT kiadványai közül a Szentírás magyar fordítása négy kötetben korszakalkotó, mert ez az első magyar szentírásfordítás, amely a héber eredeti alapján készült. Ugyanilyen nagyfontosságú a Magyar Zsidó Oklevéltár kiadása: legfontosabb kútforrása lesz ez felekezetünk hazai történetének (1903-ban jelent meg első kötete, a közeli hónapokban fog napvilágot látni több mint 2100 oldalon további három kötete). E két monumentális munkán kívül több mint ötven nagyértékű kötetrel gyarapította a Társulat a magyar zsidó irodalmat. Teljesítményére joggal lehet büszke az IMIT vezetősége.

Amint a fentiekből látható, a Rabbiképző Intézet, ha gyökereiben ősrégi intézmény is, mai formájában új hatáskört tudott betölteni.

II. A hatodik évtized.

Midőn a hatvanéves történet utolsó évtizedének mozzanatait röviden össze akarjuk foglalni, problémáit megbeszélni, nem ragaszkodhatunk szigorúan a tízéves határvonalhoz. Egyes kérdések megbeszélésénél be kell vonnunk az utolsóelőtti évtized jelenségeit is, mert ezek szorosán összefüggenek vele.

Azt az újjászervezési munkát, amelyet az Intézet vezetői megkezdtek a háború és az azt követő forradalmak utáni időben, folytatni kívánta az elmúlt évtized.

Megállapíthatjuk, hogy a törekvés teljes mértékben sikerrel járt. Nemcsak, hogy újjáéledt Intézetünk, hanem sok tekintetben még fejlődött is. A szellem ugyanaz maradt, mint a háborúelőtti esztendőké.

Szemmel látható változások a növendékek számában és elhelyezkedésük dolgában történtek, de megvilágítást igényelnek egyéb, jelentős részletek is: az ifjúsági egyesületek élete, az internátus megnyitása, a könyvtárral kapcsolatos kérdések, meg növendékeink derekas részvétele az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyeken.

a) **A növendékek száma és elhelyezkedése.** A háború és az

azt követő forradalmak csaknem elnéptelenítették az Intézetet. Az 1919/1920. iskolai évben mindössze 26 növendékkal indult meg az új aera. (Ezek közül 21 gimnáziumi tanuló és 5 hallgató). Az 1929/1930. évben érte el iskolánk népessége a világháború utáni idők legnagyobb számát. Ekkor már 121 növendékünk volt (45 hallgató és 76 tanuló). Ennél több növendékünk csak egyszer volt 1887/1888-ban 129 (23 hallgató és 106 tanuló). A vezérlőbizottság és a tanári kar jónak látta tehát a növendékek számának csökkentését, amelyre két mód adódott. Először, hogy már az alsó tanfolyam első osztályba hatványozott figyelmű kiválasztással vétettek fel a növendékek és minden osztály után újólág megrostáltuk a tanulóifjúságot, másodsor pedig, hogy az alsó tanfolyam növendékei közül nem mindenki kerülhetett a felső tanfolyamra. Az eredmény egyenlőre nem teljesen kielégítő. Az alsó tanfolyam tanulóinak számát sikerült körülbelül hatvanra leszorítani. A felső tanfolyam hallgatói számának apasztása nehezebb kérdés, mert a szabályzat értelmében olyan növendékek is tehetnek felvételi vizsgálatot, akik gimnáziumi tanulmányaikat más intézetben végezték. Az elmúlt évben 48-ra emelkedett a hallgatók száma. Ennyi hallgatója csak egyizben volt Intézetünknek: 1892/1893-ban. De remélhető, hogy módot találunk a jövőben a hallgatóság számának redukálására is.

A felső tanfolyam létszáma növekedésének természetzerű következménye lett, hogy az avatott rabbik száma az utolsó évtizedben nagyban emelkedett. 59 rabbi kapott tíz év alatt diplomát. 50 év alatt ezzel szemben mindössze 135 rabbi nyert nálunk kiképzést (ebből körülbelül 120 a háboru végéig). Ha tehát Nagymagyarországon 40 év alatt 120 rabbi helyezkedett el, nagy nehézségekbe ütközik Csonkamagyarországon tíz év alatt közel hatvanat elhelyezni. Hogy ez csak részben is lehetséges volt, a következő körülményeknek köszönhető.

1. Igen sok lelkeszi állást régebben arra való hivatkozással, hogy nem kapnak megfelelő képzettségű rabbit, betöltetlenül hagytak, más községekben nem rabbiképzőnkön végzett papok működtek. Ezeknek az állásoknak egyrészt az utóbbi években sikerült növendékeinknek megszerezni. Ilyenek például: Aszód, Devecser, Battonya, Siófok, Lovasberény, Bicske, Ercsi, Pestszentlőrinc, Enying, Mezőtúr, Hódmezővásárhely.

2. Az utóbbi években több hitközség titkári állását rabbikkal

tölti be és ezek egyuttal rabbihelyettesi és hittanári működést fejtenek ki. Egyes hitközségek viszont a titkári teendőktől független másodrabbi állást szerveztek meg. A Pesti Izr. Hitközség hét rabbititkári állást állandósított, Nyiregyházán pedig két rabbihelyettes-hittanár nyert alkalmazást. Egy-egy titkári, illetve hitoktatói teendőkkel megbízott másodrabbit a következő községek választottak még: Székesfehérvár, Pécs, Nagykanizsa, Ujpest és Pesterzsébet. Folyamatban van még több nagyobb község másodrabbi állásának betöltése.

3. A statusquo hitközségek körében is népszerűbbek lettek Intézetünk növendékei. Ujabban a gyöngyösi és az egrői hitközség választott papot neveltjeink közül és ma már minden megüresedő statusquo hitközség a pesti Rabbiképző végzettjei közül szemeli ki a megfelelő lelkipásztort. Ez igen fontos momentum, mert mutatja, hogy szemináriumunk szelleme a konzervativizmus követelményeit is kielégíti.

4. Az elszakított területeken is sikerült elhelyezkedést találni több növendékünknek. Itt főképen azok jönnek számításba, akik a kivánt állampolgársággal bírnak.

Csak úgy oldhatjuk meg véglegesen növendékeink elhelyezésének kérdését, ha mindazok a nagyobb hitközségek, amelyek évek, sőt évtizedek óta lelkipásztor nélkül sínylődnek, végre ráeszmélnek arra, hogy egészséges hitélet csak ott fejlődhetik, ahol lelkesz működik. A hitközség önállóságának az első kritériuma, hogy papja legyen, nem a pap, hanem a község érdekében.

Felsorolok itt néhány nagyobb községet, amely minden bizonnyal, kis jóakarattal betölthetné a rabbiállást:

Kiskunfélegyháza (513 lélek), Szentendre (260), Apostag (248), Celldömök (287), Sárvár (348), Szentgotthárd (263), Vasvár (462) Balatonboglár (526), Curgó (426), Nagyatád (537), Marcali (632), Barcs (493), Dunaföldvár (375), Pécsvárad (246), Kisujszállás (359), Turkeve (220), Gyoma (269), Szarvas (707). A lélekszám megadásában dr. Winkler Ernő adatait követjük. (Statisztikai függelék. Indokolás a kiegészítő szabályzat javaslatához. Budapest, 1934. 180—181.).

Fontos lenne az is, ha azok a nagyobb hitközségek, amelyek eddig még nem tették, másodrabbi és hittanári állásaikat képesített, a képzetebb hívők igényeit is kielégítő rabbikkal töltenék be. Ez a felekezet üdvére lenne és mindenkép igazságos is, mert

a hitközségi állások elfoglalására azoknak van elsősorban erkölcsi joguk, akik ifjúságuk legszebb éveit a Tórának szentelték.

A hallgatók számának nagymérvű emelkedése szükségessé tette azt is, hogy a felső tanfolyamon a legtöbb kollégiumot most két csoportban adjuk elő, mert ilyen nagyszámú hallgatóságot, különösen a szemináriumi gyakorlatokon, szinte lehetetlen egy csoportban foglalkoztatni.

b) **Ifjúsági egyesületek.** Az alsó tanfolyam **Bacher Vilmos Önképzőköre** folytatta működését, az utóbbi évtizedben mind gyakrabban szerepelt héber ülés műsorában. A Goldziher Ignác Theológiai Kör a **G. I. Theológiai Egyesület (GITE)** nevet vette fel, programját kiszélesítette, amennyiben vidéki hitközségekben felolvasóestéket rendezett, amelyeken a Theológiai Egyesület tagjai mellett helyi szereplők is felléptek. Ezek a vidéki kirándulások az erkölcsi sikeren túl az Egyesület anyagi szükségletei kielégítését is szolgálták. Az Egyesület jövedelmének nagyrészt a hallgatók egyetemi tandíja fedezésének megkönnyítésére használja fel. Új ifjúsági alakulattal is gazdagodott a hallgatóság. 1932-ben megalakult a **Blau Lajos Talmudtudományi Társulat (BLTT)**, amelynek célja főképen a talmuddal és midrással kapcsolatos tanulmányok folytatása, szélesebb keretekben: a hallgatóságnak tudományos munkásságra való ösztönzése. A Társulat eddig négy évkönyvet adott ki, amelyek tartalmát a tanárok és hallgatók tudományos és népszerű ismeretterjesztő cikkei teszik.

c) **Az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny.** 1927-ben vett Intézetünk először részt az Orsz. Középiskolai Tanulmányi Versenyen s már az első kísérlet is sikerrel járt. **Vajda György** V. osztályú növendékünk latinból első helyen kapott dicséretet. A következő évben az V. osztály kilenc növendéke közül négyen próbálkoztak, közülük kettő győzelmet is aratott: **Boros István** földrajzból a második díjat nyerte, **Vidor Pál** pedig magyarból, harmadik helyen kapott dicséretet. 1929-ben **László István** történelemből a második díjat, 1931-ben **Hahn István** latinból az első díjat nyerte. **Scheiber Sándor** a következő évben magyarból harmadik díjat nyert, a folyó évben **Hajós György** szintén a magyarból kapott második helyen dicséretet.

A mi kis osztálylétszámunk mellett ez egészen rendkívüli eredmény. Az ország összes iskolái közül eredmények szerint a

huszonnegyedik helyen áll gimnáziumunk, ami jó fényt vet arra a munkára, amely középiskolai tagozatunkon folyik. Tekintetbe kell vennünk még azt a nehezítő körülményt is, hogy a mi középiskolai növendékeinket heti 15—16 theológiai óra is lefoglalja.

Szép eredményeket értek el ezenkívül tanulóink az országos gyorsíróversenyeken is.

d) **Könyvtár.** A tanárok pedagógiai és tudományos munkásságának, valamint a növendékek továbbképzésének egyik legfőbb eszköze a könyvtár. Ezt a célt jól szolgálja Intézetünk könyvtára. Érték- és számszerűség szempontjából Középeurópa legjelentősebb zsidó könyvgyűjteményei közé tartozik. Az utolsó évtized első felében fejlődhetett is, mert a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által juttatott évi 3.000 pengős átalányt az Intézet ötvenesztendős fennállása alkalmából létesített jubiláris alapból évenként ugyanennyivel egészítette ki a vezérőbizottság. Az 1931/1932. évben azonban a vallás- és közoktatásügyi minisztérium lecsökkentette az átalányt és a jubiláris alap is kiapadt. Megengedte ugyan többször a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Őnagyméltósága, hogy a többi átalánynál megtakarított összegekkel a rendes évi 500 pengős összeget pótoljuk és egyúttal külön segílyt is kiutalt, de még így sem elegendő a könyvtár rendszeres kiegészítésére. Ebből az összegből még a legfontosabb kézikönyveket sem szerezhethjük be.

Könyvtárunk kötetszáma meghaladja a 40.000-et. Látogatóinak köre is igen széles. Orthodox rabbik éppen úgy igénybeveszik, mint a református theológia professzorai és hallgatói.

Az elmúlt évek folyamán sikerült a kézirat-katalógus házihasználatra való elkészítése. A tudományos feldolgozás természetesen még éveket fog igénybevenni. Jelenleg 339 kéziratunk van. Elkészítettük ezenkívül a Bacher-levelezés katalógusát is. 899 levelezőnek csaknem 6000 leveléről van szó.

A könyvtár további fejlesztésére üdvös volna, ha az évi átalányt újból a régi összegben kaphatnók meg és ha a jubiláris alap ismét feltámasztható volna. A könyvtár használhatóságának előfeltétele pedig egy önálló munkaerő alkalmazása, aki a vezetőtanár irányítása mellett a katalógizálást és az ügykezelést végezné. Ma a hallgatókat kell erre a célra igénybevennünk, akik lelkesedéssel és tudással végzik munkájukat, de képtelenek annyi időt fordítani a könyvtárra, amennyit ez meg-

kíván, hiszen egyszerre két főiskolának növendékei, amellet pedig önmaguk anyagi szükségletei megszerzésére magántanítványokat is kénytelenek vállalni.

e) **Internátus.** Már az első tervezet, amelyet az említett Friesenhausen Dávid dolgozott ki 1806-ban, úgy képzel el a rabbiképző intézetet, hogy internátussal legyen kapcsolatos. Ez mindaddig »jámbor szándék« maradt, amíg több mint 110 évvel később két nemes zsidó lélek elhatározásából az eszme valósággá válhatott. Freund József és neje fejedelmi ajándéka váltotta valóra a régi álmokat. 1918. májusában dr. Mezey Ferenc, a Vezérlőbizottság egykori elnöke kezéhez 600.000 koronát juttattak el az alapítók azzal a céllal, hogy ebből az összegből vásárolják meg az Intézet tőszomszédságában lévő József-körút 27. számú négyemeletes bérházat a rabbiképző és tanítóképző közös internátusa céljára. A háború utáni évek lakásrendeleteinek szigorító szakaszai következtében hosszú évekig nem lehetett az épületet internátus céljaira felhasználni. 1929. szeptember 13-án végre megnyílt a rabbiképző internátusa 30 növendéke számára. Tíz hallgató és húsz tanuló kapott lakást a kényelmesen berendezett internátusban, melynek felszerelése boldog emlékezetű Bacher Vilmosné és Blau Lajosné gondosságát dicséri. Másfél évvel később az internátussal kapcsolatban menzát rendeztünk be az épület földszintjén, amelyen 120—130 rabbijelölt és preparandista kap reggelit és ebédet. Ujabb másfél esztendő telt el, amíg sikerült az internátus épületét rendeltetésének átadni. Ekkor már idehelyezik a Baross-utcából a tanítóképző internátusát is. 44 szeminarista és ugyanannyi tanítójelölt lakott az utóbbi években az internátusban. A két intézet egyforma nagy helyiségeket kapott. Mindegyikre jutott nyolc nagyobb és három kisebb szoba, amelyek közül az egyik betegszoba, megfelelő mosdó- és fürdőszobákkal. Üdvös volna, ha az internátust meg lehetne annyira nagyobbítani, hogy legalább is az összes vidéki növendékeink ott lakhassanak. Az sem volna azonban elképzelhetetlen, hogy még a pesti növendékek számára is lehetővé tegyük a bennlakást. Ez nagyban elősegítené az egységes vallásos irányítást és nevelést. Egyenlőre azonban a menza és az internátus mostani költségeinek előteremtése is a legnagyobb nehézségekbe ütközik.

A két intézet vezetősége Székely Ferenc és Gückstahl Samu, Blau Lajos és Szemere Samu igazgatók aláírásával

előterjesztést nyújtott be 1929. május 26-án a VI. izr. községkerület ülése elé. Ebben a hazai zsidóságtól egy megfelelő összeg megszavazását kérték a rabbiképző és tanítóképző internátusának és menzájának fenntartására. A községkerületi ülés az indítványt egyhangulag magáévá tette és a többi községkerületet is hasonló határozat elfogadására bűzdította. Nem kapta meg eddig a két intézet a kért összegnek egy kis hányadát sem a hazai zsidó közületektől, de remélhető, hogy az új kongresszusi szabályzat ebben a kérdésben meghozza a kívánt megoldást.

Befejezés.

Intézetünk fennállásának hatodik évtizede a vi'ágháború utáni újjáépítési munkát folytatta és tetőzte be. A régi, nemes feladatokat serényen végezte Főiskolánk ebben a decenniumban is, az internátus megnyitásával pedig új intézménnyel is gyarapította. A túlnépesedés gondot okoz az Intézet vezetőségének, nem azért, mintha ez a tanulóifjúság kiképzésének rovására menne, mert a középiskolai tanulmányi versenyeken való sikeres részvételük egyrészt, másrészt pedig a hallgatóság munkájában tapasztalható komolyság és értékes tudományos törekvések megnyugtathatnak bennünket ezirányban, hanem, mert féltő, hogy a magyar zsidó felekezeti közületek nem képesek annyi papi végzettségű munkaerőt alkalmazni, mint amennyit ilyen létszám mellett az Intézet kiképez. Rabbiképzőnk igyekszik a lehetőségek szerint csökkenteni a növendékek számát, természetesen erőszakos módszerekhez nem nyúlhatunk. De a tanulmányi időt meghosszabbítottuk, a felvételi vizsgálatokon szigorú mértéket alkalmazunk, a növendékekkel szemben magasabb követelményekkel lépünk fel. Ezáltal elérjük azt, hogy csak azok maradnak a papi pályán, akiket tudásuk, szorgalmuk és lelkesedésük erre predesztinál. Jól képzett és ennyi próbát kiállott fiatalok minden bizonynyal hasznos munkásai lesznek a magyar zsidóságnak. A felekezet vezérlő férfiai már eddig is segítségünkre voltak azzal, hogy olyan állásokat is rabbikkal töltöttek be, amelyeket eddig kisebb theológiai képzettségű egyének, illetve világiak láttak el. Már eddig is üdvére volt és remélhetőleg hasznára lesz a jövőben is felekezetünknek, ha a rabbihelyettesi, hitoktatói és titkári állásokba magasabb theológiai műveltséggel bíró személyek foglalkozni kezdenek.

Az új elhelyezkedési lehetőségek az Intézet számára új tárgyak bevezetését is szükségessé teszik. Gondoskodnunk kell arról, hogy növendékeink a hitközségi közigazgatás és felekezeti jog különböző kérdéseiben nagyobb jártasságra tegyenek szert. Különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a tőlünk kikerülő rabbik a hitoktatás problémáiba is alaposabban elmélyedjenek, hogy kellő elméleti és gyakorlati pedagógiai tudással kerüljenek ki az életbe. Nagyobb súlyt kell arra is helyoznunk, hogy a gyakorlati lelkészkedés hagyományos és modern szükségleteinek növendékeink már működésük első éveiben is eleget tehessenek.

Mindezeknek a követelményeknek jogosultságával tisztában vagyunk és reméljük, hogy a vezérlőbizottság támogatásával és irányításával ezeket keresztülvihetjük. Bizalommal tölt el bennünket, hogy az Intézet élére Wertheimer Adolf került, aki működése első esztendejében két fontos feladatot — régen érzett szükségességet — az Intézet és az internátus épületének rendbehozatalát és tatarozását elvégeztette és aki remélhetőleg meg fogja teremteni a lehetőséget a belső, tanügyi és pedagógiai hiányok pótlására is.

Bizunk abban, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium továbbra is olyan jóindulattal fogja Főiskolánk ügyeit felkarolni, amint eddig tette és hogy a magyar zsidóság tovább is szeretettel fogja ifjúságunkat tanulmányaiban támogatni és azok befejezésével módot nyújt végzett növendékeinknek értékes munkájuk kifejtésére a hit és a haza közös üdvére.

Intézetünk történetét megírták:

1. Bánóczi József: Az Országos Rabbiképző Intézet első évtizedének története 1887.
2. Schill Salamon: A Budapesti Országos Rabbiképző Intézet története 1896.
3. Blau Lajos: Adalékok a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet történetéhez 1917.
4. Dr. Blau Lajos és dr. Klein Miksa: Emlékkönyv a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet 50 éves jubileumára I. kötet 1927.

Intézetünk 60 éves fennállásának fontosabb statisztikai adatai.

Összeállította: **Guttman Henrik** teológiai rk. tanár.

A Vezérlőbizottság

I. A vezérlőbizottság elhunyt tagjai:

a) Elnökök:

Schweiger Márton, 1880—1905.

Báró hatvani Hatvany József, tag 1893. óta, elnök: 1906—1913.

Dr. Mezey Ferenc, 1906. óta előadó; elnök: 1914—1927.

Székely Ferenc, udv. tanácsos, tag: 1915. óta, elnök: 1927—1936.

b) Tagok:

Adler Gyula, a pesti Chevra Kadisa elnöke: 1927—1936.

Adler Lajos, a pesti izr. hitk. elnöke, 1914—1927.

Bánóczi József, az orsz. izr. tanítóképző int. igazgatója, 1905—1926. előadó.

Barács Károly, udv. tanácsos, 1923—1929.

Baumgarten Ignác, 1880.

Boschán Jakab, 1899—1908.

Brill S. L. pesti rabbisági elnök, 1888—1897.

Hatvani Deutsch Bernát, földbirtokos, 1880—1893.

Deutsch Sámuel, a pesti izr. hitk. alelnöke, 1880—1916.

Báró dirsztai Dirsztay Béla, 1914—1921.

Buziási Eisenstädter Ignác, községkerületi elnök, 1880—1892.

Dr. Feleki Béla, izr. hitk. előjáró, 1916—1922.

Fischer M. E. főrabbi, Makó, 1880—1896.

Freund József, 1917—1933.

Dr. Goldberger Rafael, budai rabbi, 1897—1900.

Dr. Goldziher Ignác, egyetemi tanár, 1880—1921.

Gomperz Zsigmond, 1890—1893.

Gelsei Guttman Henrik, községkerületi elnök, Nagykanizsa, 1880—1890.

- Gelsei Guttman Vilmos, községkerületi elnök, Nagykanizsa, 1897. —
- Báró Hatvany Béla, 1914—1933.
- Dr. Hirschler Ignác, főrendiházi tag, 1880—1891.
- Hochmuth Ábrahám, főrabbi, Veszprém, 1880—1889.
- Kaszab Aladár, 1927—1929.
- Dr. Kayserling Mayer, pesti rabbi, 1880—1905.
- Dr. Kecskeméti Lipót főrabbi, Nagyvárad, 1905—1930.
- Dr. Klein Mór, főrabbi, Nagybecskerek, 1880—1915.
- Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbi, 1880—1907.
- Dr. báró Kohner Adolf, udv. tanácsos, 1908—1937.
- Kohner Zsigmond, a pesti izr. hitk. elnöke, 1892—1908.
- Kornfeld Zsigmond, bankigazgató, 1897—1899.
- Somogyturi Kunffy Adolf, községkerületi elnök, Kaposvár, 1923—1934.
- Dr. Lederer Sándor, a pesti izr. hitk. elnöke, 1923—1928.
- Leopold Sándor, községkerületi elnök, Szekszárd, 1897—.
- Dr. Mezey Mór, az orsz. izr. iroda elnöke, 1905—1925.
- Dr. Neumann Ede, főrabbi, Nagykanizsa, 1905—1918.
- Oesterreicher P. E. rabbisági elnök, Óbuda, 1880—1898.
- Dr. Pfeiffer Fülöp, izr. közs. ker. elnök, Győr, 1923—1930.
- Pollák Lajos, pesti rabbi, 1886—1905.
- Podhrágyi Popper Leopold, földbirtokos, Podhrágy, 1880.
- Vásárhelyi Rózsa Izsó községkerületi elnök, Szeged, 1905—1918.
- Dr. Rosenberg Sándor, főrabbi, Arad, 1886—1909.
- Báró Schey Fülöp, Kőszeg, 1880—1885.
- Dr. Schnitzler Ármin, főrabbi, Komárom, 1915.
- Schreiber Ignác, ker. elnök, Győr, 1880.
- Dr. Sidon Adolf, főrabbi Versec, 1890—1918.
- Sidon Simon, főrabbi, Nagyszombat, 1880—1890.
- Dr. Simon József, az orsz. izr. iroda titkára, előadó, 1880—1915.
- Steinfeld Antal, közs. ker. elnök, Debrecen, 1880—1897.
- Steinhardt Jakab, főrabbi, Arad, 1880—1885.
- Dr. Steinherz Jakab, főrabbi, Székesfehérvár, 1905—1922.
- Stern Bernát, 1880—1897.
- Nagypéli Sternthal Salamon, közs. ker. elnök, Temesvár, 1897—1920.
- Dr. Venetianer Lajos, főrabbi, Ujpest, 1910—1922.
- Wahrman Mór, orsz. képviselő, 1880—1892.
- Wahrman Sándor, 1892—1899.
- Dr. Weinmann Fülöp, a pesti izr. hitk. elnöke, 1909—1915.
- Báró csepeli Weisz Manfréd, 1914—1922.

Enyingi Wertheim Ármin, közs. ker. elnök, 1921—1926.
 Winterberg Gyula, a pesti chevra kadisa elnöke, 1909—1920.
 Mucsinyi Wohl Rumi Adolf, közs. ker. elnök, 1914—1918.

II. A vezérlőbizottság volt tagjai:

Prof. Dr. Hoffer Ármin, főrabbi, Veszprém, 1915-óta, jelenleg a Ferenc József Orsz. Rabbiképző int. rendes tanára.
 Tizsasülyi Polnay Jenő, volt miniszter, 1923. (1936-ban lemondott.)

III. A vezérlőbizottság jelenlegi tagjai.

Elnök:

Wertheimer Adolf.

Budapesti tagok:

Dr. Dési Géza ügyvéd, kormányfőtanácsos.
 Dr. Buday-Goldberger Leó, felsőházi tag.
 Eppler Sándor, a Pesti izr. hitk. főtitkára.
 Dr. Fischer Gyula pesti főrabbi.
 Halász Manó, vezérigazgató.
 Dr. Hevesi Simon, pesti vezető főrabbi.
 Dr. Mahler Ede ny. egyetemi ny. r. tanár.
 Stern Samu, az Izr. Országos Irodájának és a Pesti Izr. Hitközség elnöke.
 csepeli báró Weisz Alfonz, gyáros.

Vidéki tagok:

Dr. Bernstein Béla főrabbi, Nyiregyháza.
 Dr. Biedl Samu, a XXII. izr. községkerületi elnök, Szeged.
 Dr. Büchler Sándor főrabbi, egyet. m. tanár, Keszthely.
 báró Hatvany Bertalan, nagyiparos, Buda.
 Dr. Herzog Manó, főrabbi, Kaposvár.
 Dr. Kallós Henrik, a XII. izr. községkerület elnöke, Győr.
 Dr. Kecskeméti Ármin főrabbi, egyet. m. tanár, Makó.
 Dr. Kiss Arnold vezető főrabbi, Buda.
 Dr. Kriszháber Adolf, a Budai Izr. Hitközség elnöke.
 Dr. Löw Immanuel főrabbi, felsőházi tag, Szeged.
 Szántó Jenő, a Magy. Izr. Orsz. Irodájának alelnöke.
 Dr. Szegő Miklós, Székesfehérvár, a XI. izr. községkerület elnöke.

Tanári kar.

I. Elhúnyt tanárok:

A) Theológia:

Rendes theológiai tanárok:

Dr. Bacher Vilmos igazgató, 1877—1913.

Dr. Blau Lajos, igazgató, 1887—1936.

Bloch Mózes, a tanári kar elnöke, 1877—1907.

Dr. Kaufmann Dávid, 1877—1899.

Dr. Klein Miksa, 1915—1927.

Előadó theológiai tanárok:

Brill S. L., 1877—1887.

Deutsch Henrik, 1877—1886.

Dr. Edelstein Bertalan, 1922—1934.

Feldmann Mózes, 1921—1926.

Dr. Goldziher Ignác, 1900—1921.

Dr. Kohn Sámuel, 1899—1905.

Dr. Venetianer Lajos, 1912—1922.

Dr. Weisz Miksa, 1917—1931.

B) Gimnázium:

Rendes gimnáziumi tanárok:

Dr. Bánóczi József, 1878—1892.

Bein Károly, 1878—1907.

• Dr. Bloch Henrik, 1881—1923.

Balog Ármin, 1892—1922.

Schill Salamon, 1878—1907.

Óraadó gimnáziumi tanárok:

Friedmann Mór.

Kont Gyula.

Lazarus Adolf.

Dr. Mangold Gyula.

II. Nyugdíjban lévő, vagy másutt működő tanárok:

Ábrahámsohn Manó
 Dr. Barta Mór
 Dr. Déri Zsigmond
 Dückstein Zoltán
 Dr. Endrei Gerzson
 Dr. Fodor Henrik
 Dr. Gedő Simon
 Dr. Heller Bernát
 Holics Ödön
 Kallós Ede
 Kertész Ármin

Kertész Dezső
 Dr. Kohlbach Bertalan
 Dr. Medvei Elemér
 Dr. Radó Antal
 Rados Gyula
 Róna Ármin
 Dr. Selényi Pál
 Dr. Sós Ernő
 Stroke Henrik
 Dr. Waldapfel Imre
 Wirth Kálmán.

III. Jelenlegi tanári kar:

Igazgató: Dr. Guttmann Mihály.

A) Theológia:

Dr. Fischer Gyula, pesti főrabbi, óraadó tanár.
 Dr. Groszmann Zsigmond, pesti rabbi, óraadó tanár.
 Guttmann Henrik, rendkívüli tanár.
 Dr. Hevesi Simon, pesti vezető főrabbi, óraadó tanár.
 Dr. Hoffer Ármin, rendes tanár.
 Dr. Kálmán Ödön, kőbányai főrabbi, óraadó tanár.
 Dr. Kiss Arnold, budai vezető főrabbi, óraadó tanár.
 Dr. Löwinger Sámuel, rendkívüli tanár.

B) Gimnázium:

Dr. Cseh Arnold, óraadó tanár.
 Dr. Csetényi Imre, rendes tanár.
 Dr. Dercsényi Móric, rendes tanár.
 Erényi Elemér, óraadó tanár.
 Dr. Graf András, óraadó tanár.
 Hausbrunner Vilmos, rendes tanár.
 Perényi Tivadar, óraadó tanár.
 Dr. Reich Lajos, iskolaorvos, óraadó tanár.
 Szende Sándor, óraadó tanár.
 Dr. Waldapfel József, rendes tanár.

A beiratott növendékek táblázata évfolyamok szerint:

Tanév	Alsó tanfolyam	Felső tanfolyam	Összesen
1877—78	25	6	31
1878—79	28	5	33
1879—80	35	4	39
1880—81	35	4	39
1881—82	41	10	51
1882—83	41	15	56
1883—84	55	26	71
1884—85	74	20	94
1885—86	87	21	108
1886—87	94	21	115
1887—88	106	23	129
1888—89	89	29	118
1889—90	69	38	107
1890—91	69	47	116
1891—92	66	42	108
1892—93	70	48	118
1893—94	66	34	100
1894—95	56	30	86
1895—96	52	18	70
1896—97	47	15	62
1897—98	41	8	49
1898—99	38	13	51
1899—1900	38	13	51
1900—01	53	17	70
1901—02	56	17	73
1902—03	69	17	86
1903—04	74	13	87
1904—05	79	14	93
1905—06	84	15	99
1906—07	87	15	102
1907—08	73	20	93
1908—09	71	18	89
1909—10	75	20	95
1910—11	64	19	83
1911—12	52	19	71
1912—13	44	19	63

Tanév	Alsó tanfolyam	Felső tanfolyam	Összesen
1913—14	49	21	70
1914—15	47	30	77
1915—16	42	32	74
1916—17	38	24	62
1917—18	39	27	66
1918—19	41	10	61
1919—20	21	5	26
1920—21	18	9	27
1921—22	31	12	43
1922—23	38	15	53
1923—24	45	13	58
1924—25	57	11	68
1925—26	59	17	76
1926—27	56	22	78
1927—28	63	29	92
1928—29	67	37	104
1929—30	76	45	121
1930—31	73	37	110
1931—32	64	43	107
1932—33	61	38	99
1933—34	54	39	93
1934—35	55	42	97
1935—36	57	41	99
1936—37	59	48	107

Pályatételek:

Megoldott pályázatok:

- 1927—28. tanév: Művelődéstörténeti tárgymutató a gáónok döntvényeihez. Nyertes: Klein József, II. éves hallgató, jelenleg: ceglédi főrabbi.
- 1928—29. tanév: Az aggáda Josephusnak archeológiájában. Nyertes: Klein József, III. éves hallgató. — A marannosok a 16. század responsum-irodalmában. Nyertes: Weisz Pál, II. éves hallgató. Jelenleg főrabbi Hódmezővásárhelyen.
- 1929—30. tanév: A babyloni elemek Jechezkél és Zecharja látomásában és előadásaiban. Nyertes: Dr. Hirschler Pál, V. éves

hallgató. Jelenleg főrabbi Székesfehérvárott. — Az ismertető jelek a talmudi jogban a talmudi és decizori források alapján. Nyertes: Eisenberg Béla, III. o. tanuló.

1930—31. tanév: Egy tanu hitelessége a talmudban arra nézve, hogy kétes esetben fennforog-e tilalom, különösen házassági ügyben, halálesetek megállapításánál. Nyertes: Gelbermann Mór, III. o. tanuló.

1931—32. tanév: A görög és a zsidó gondolat Philo bölcseletében. Nyertes: Vidor Pál, IV. éves hallgató, jelenleg rabbi Budán. — A jogi megbízás elvei a talmudban és decizorokban, különös tekintettel a házassági törvényekre. Nyertes: Salgó László, III. éves hallgató, jelenleg segédrabbi Pesten.

1932—33. tanév: A 19. és a 20. század Philo-irodalma. Nyertes: Dr. Vidor Pál, V. éves hallgató. — A jogi feltétel a talmudban. Nyertesek: Deutsch Gábor III. é., jelenleg főrabbi Devecserben és Grósz József II. éves hallgatók.

1933—34. tanév: A jogi eskü a talmudban. Nyertesek: Dr. Salgó László V. éves és Eisenberg Béla I. éves hallgatók.

1934—35. tanév: József ibn Caddik Mikrokosmosa. Nyertesek: Dr. Deutsch Gábor V. éves hallgató és Blaszyk Andor és Schönfeld Miklós I. éves hallgatók.

1935—36. tanév: Az álom szerepe a Szentírásban, az apokrif és pszeudepigraf irodalomban. Nyertes: Klein Miklós, III. éves és Blaszyk Andor II. éves hallgatók. — Jean Bodin filozófiájának összevetése Jehuda Halévi Kuzárijával. Nyertesek: Czimmer József IV. éves és Schönfeld Miklós II. éves hallgatók. — Az Erdély-Bánáti Orsz. Iroda pályatétele: A babyloniai fogság két kimagasló egyénisége. Nyertes: Vajda István, II. éves hallgató.

Az 1936—37. tanév pályatételei: A bibliaexegézis szerepe a héber nyelvű apologétikus és polemikus irodalomban. Nyertes: Blaszyk Andor III. éves hallgató. — Chaszdej Kreszkasz bírálata a 25 premisszáról a Harry Austyn Wolfson »Crescas' Critique of Aristotle« című művében közölt héber szövegek alapján. Nyertes Schönfeld Miklós III. éves hallgató. — Az Erdély-Bánáti Orsz. Iroda pályatétele: »A zsidóság etikai világszemlélete«. Nyertes: Schönfeld Miklós III. éves hallgató.

Kitűzött, de meg nem oldott pályázatok:

1. A tóra-targumok agádája (Heller).
2. Az aszkézis története a talmud és midras alapján (Blau).
3. Ábrahám ibn Daud viszonya a platonizmushoz (Hevesi).
4. Zsidó vonatkozások Ephraem Syrus munkáiban. (Blau).
5. Al-Mukammis filozófiai iratai (Hevesi).
6. A marannosok a 17. század responzum-irodalmában (Blau).
7. Az agáda a próféták targumában (Heller).
8. Az állami törvény érvényességének elve különös tekintettel a talmudi házasságjogra (Guttmann Mihály).

Az értesítők tudományos mellékletei:

Tekintettel a nehéz gazdasági helyzetre, csak két értesítőhöz jelent meg tudományos melléklet:

1. Dr. Csetényi Imre: Adalékok a magyar zsidóság reformkorszakbeli történetéhez. 1927/28.
2. Dr. Löwinger Sámuel: Két középkori héber grammatikáról. (A Petach debarai és a Mebó hadikduk), magyarul és héberül. 1930/31.

Rabbiavatási ünnepségek az utolsó tíz évben:

Év	Elnök	Tag
1928. febr. 23.	Dr. Kecskeméti Ármin	Dr. Büchler Sándor
1931. febr. 25.	Dr. Herzog Manó	Dr. Kiss Arnold
1932. febr. 28.	Dr. Kiss Arnold	Dr. Büchler Sándor
1933. márc. 23.	Dr. Kecskeméti Ármin	Dr. Kiss Arnold
1934. márc. 23.	Dr. Kiss Arnold	Dr. Herzog Manó
1935. ápr. 1.	Dr. Büchler Sándor	Dr. Kiss Arnold
1936. márc. 25.	Dr. Hevesi Simon	Dr. Kiss Arnold
1937. márc. 17.	Dr. Kiss Arnold	Dr. Hevesi Simon

Az intézetben az utóbbi tíz évben felavatott rabbik névsora és működési helye:

1. (136) Dr. Benoschofszky Imre, Budapest
2. (137) Dr. Berg József, Aszód
3. (138) Dr. Berkovits József, Budapest
4. (139) Dr. Birnfeld Sámuel, Szeged

5. (140) Dr. Boros István, Székesfehérvár
6. (141) Dr. Deckner Gábor
7. (142) Dr. Deutsch Gábor, Devecser
8. (143) Dr. Durchschlag Nándor, Budapest
9. (144) Dr. Durchschlag Pinkász, Battonya
10. (145) Dr. Fábrián Tibor, Siófok
11. (146) Dr. Fisch Adolf, Budapest
12. (147) Dr. Fisch Henrik, Lovasberény
13. (148) Dr. Frenkel Ernő, Bicske
14. (149) Dr. Grün Albert, Ercsi
15. (150) Dr. Günczler Péter, Pestszentlőrinc
16. (151) Dr. Hahn István
17. (152) Dr. Halpert Salamon, Tapolca
18. (153) Dr. Herskovics Fábrián, Róma
19. (154) Dr. Hirschler Pál, Székesfehérvár
20. (155) Dr. Jakab Jenő, Gyöngyös
21. (156) Dr. Kalmár György, Budapest
22. (157) Dr. Katona József, Budapest
23. (158) Dr. Klein Andor, Abony
24. (159) Dr. Klein József, Cegléd
25. (160) Dr. Kohn Zoltán, Budapest
26. (161) Dr. König Pál
27. (162) Dr. Krämer Móric, Pécs
28. (163) Dr. Lányi György, Budapest
29. (164) Dr. László István, Nagykanizsa
30. (165) Dr. Löwenheim Miksa
31. (166) Dr. Löwinger Sámuel, Budapest
32. (167) Dr. Mandel Miklós, Budapest
33. (168) Dr. Márton M. Benő
34. (169) Dr. Molnár István, Pesterzsébet
35. (170) Dr. Náthán Nándor
36. (171) Dr. Patai György, Jeruzsálem
37. (172) Dr. Presser (Berend) Béla, Szigetvár
38. (173) Dr. Rác Zoltán, Eger
39. (174) Dr. Reich Béla, Jászberény
40. (175) Dr. Rosenblum Manó, Budapest
41. (176) Dr. Rosenfeld Jenő, Budapest
42. (177) Dr. Rosenzweig Rezső, Budapest
43. (178) Dr. Róth Emil, Győr
44. (179) Dr. Salgó László, Budapest

45. (180) Dr. Schächter László, Budapest
46. (181) Dr. Scher Tibor
47. (182) Dr. Schultz Fülöp, Mezőtúr
48. (183) Dr. Schwartz Mór, Budapest
49. (184) Dr. Sebestyén József
50. (185) Dr. Silberstein Adolf, Siklós
51. (186) Dr. Szrulyovics Ernő, Nyiregyháza
52. (187) Dr. Tennen Béla, **Borosjenő**
53. (188) Dr. Vidor Pál, Budapest
54. (189) Dr. Waldmann Ernő, Komárom
55. (190) Dr. Wassermann Jenő, Ujpest
56. (191) Dr. Wax Aladár, Nyiregyháza
57. (192) Dr. Weinberger Mózes, Kolozsvár
58. (193) Dr. Weisz Pál, Hódmezővásárhely
59. (194) Dr. Würdiger (Berend) József, Szentes.

(A bekerített számok a rabbiképző fennállása óta felavatott rabbik sorszámát jelentik.)

Intézetünk az 1936—37. iskolaévben.

A tanév megnyitása a régi Perkins-rendszerű és már használhatatlanná vált központi fűtőberendezésnek újjal való kicserélése miatt október 12-én volt. Első ülésünkön, aug. 31-én részt vett vezérlőbizottságunk új elnöke Wertheimer Adolf úr, akit az igazgató üdvözölt és sok sikert kívánt elnöki működéséhez. Az elnök megköszönte a meleg üdvözlést és megígérte, hogy teljes erejéből oda fog hatni, hogy az intézet továbbra is zavartalanul működjék és hivatását teljesíthesse. Ezen az ülésen a tanári kar jegyzőnek Hausbrunner Vilmost, helyettesének dr. Löwinger Sámuelt választotta meg; a tanári karnak a vezérlőbizottságban való képviselésével dr. Csetényi Imrét bízta meg. Az Önképzőkör és Gyorsírókör vezető-tanári tisztjét dr. Csetényi Imre vállalta. Az internátus vezetésével dr. Löwinger Sámuel bízta meg. A menza ügyeinek vezetését Hausbrunner Vilmosra bízta. Könyvtárnoknak dr. Löwinger Sámuelt választotta. A történelmi részt dr. Csetényi Imre vállalta. A Sportkör vezető-tanára Perényi Tivadar.

A javító és felvételi vizsgálatokat augusztus hó 31-én, szeptember 1-én és 2-án tartottuk meg.

Gyász és bánat. Részvétünket fejeztük ki a Református Egyetemes Konventnek dr. Baltazár Dezső püspök elhalálása alkalmából.

Báró Wlassics Gyulának, a felsőház elnökének elhunytá alkalmából osztályonként méltattuk a kiváló közéleti férfiú nagy érdemeit.

szászbereki dr. báró Kohner Adolf az Országos Iroda volt elnöke, vezérlőbizottságunk egyik legrégebb és legkiválóbb tagja 1937. január 30-án meghalt. Mezey Ferenc mellett főként neki köszönhetjük, hogy intézetünk a régi keretekben folytathatta működését a forradalmak után. Mindig nagy szeretettel és áldozatkészséggel támogatta intézetünket. Emlékét hálás kegyelettel őriz-

zük. Emlékezetére április hó 19-én intézetünk templomában gyászistentiszteletet tartottunk. Ezen dr. Kálmán Ödön főrabbi méltatta az elhunyt kiváló férfiú érdemeit.

Dr. Schlesinger Sámuel a Debreceni Statusquo Izr. Hitközség főrabbija 1937. január hó 9-én elhunyt. Váratlan halála súlyos vesztesége a debreceni zsidó hitközségnek. Nagy tudású, mindenkitől tisztelt és szeretett lelki pásztorát veszítette el a hitközség. Alma materünk egyik legkiválóbb volt növendékének elmulását gyászolja benne. Temetésén Rabbiképzőnket dr. Groszmann Zsigmond pesti rabbi képviselte.

Dr. Blau Lajos igazgató sírkövének avatásán 1937. május 2-án az egész tanári kar, a hallgatóság és a tanuló ifjúság résztvett. Az avatóbeszédet dr. Groszmann Zsigmond rabbi kartársunk mondta.

Néhai Székely Ferenc, a vezérlőbizottság elnökének sírkövét május hó 6-án avatták fel. Az avatáson a tanári kar küldöttségileg vett részt. Az Intézet nevében Wertheimer Adolf vezérlőbizottsági elnök mondott emlékbeszédet.

Üdvözlések. Üdvözlöttük dr. Farkas Józsefet, a pesti rabbiság és az Écz Chájim választmányának tagját 70. születése napja alkalmából. A tiszteletére rendezett ünnepi istentiszteleten a tanári kart Hausbrunner és dr. Löwinger tanárok képviselték.

Ugyancsak 70. születésnapja alkalmából üdvözlöttük dr. Scheiber Lajos rabbit is.

Az Ujpesti Izr. Hitközséget templomának 50 éves jubileuma, a Venetianer-Egyesületet 40 éves jubileuma alkalmából, dr. Rácz Zoltán egri főrabbit, dr. Berend Béla szigetvári rabbit és dr. Fábián Tibor siófoki rabbit beiktatásuk alkalmával. Dr. Pintér Jenő főigazgatót, c. egyetemi ny. r. tanárt díszdoktorrá való avatása alkalmával.

Dr. Herzog Manó kaposvári főrabbi, vezérlőbizottsági tagot papi működésének 50. évfordulóján. Rabbiavatásuk 50. évfordulóján arany diplomát küldtünk dr. Herzog Manónak és küldöttségileg adtunk át dr. Fischer Gyula pesti főrabbinak.

Az Izr. Tanítóegyesület 70 éves jubileumán az intézet képviselőjében dr. Guttmann Mihály igazgató vett részt és beszédben üdvözölte a jubiláló egyesületet.

Iskolalátogatás. A főigazgatóság megbízásából vitéz dr. Szabó István Andor, gimnáziumi igazgató meglátogatta gimnáziumun-

kat. Minden osztályban minden tanár tanítását meghallgatta. November hó 30-án megtartott értekezleten teljes megelégedését fejezte ki a tapasztaltakon.

Dr. Szabó Ferenc, c. igazgató latin nyelvi, dr. Horváth Endre egy. m. tanár görög nyelvi tanulmányi felügyelők több órán át figyelték a tanítás menetét.

Csáder F. Miklós min. szv. tanácsos 1937. április 29. és 30-án pénztári vizsgálatot, illetve rovincsolást tartott.

Változás a tanári testületben. Dr. Kálmán Ödön kőbányai főrabbi vállalta az alsó tanfolyam A) csoportjában a Talmud statarienek heti 5 órában való tanítását. Ezzel lehetővé vált, hogy a felső tanfolyamban is két csoportban hallgathassák a Talmud statariet a hallgatók.

Dr. Gráf András a Chariseion alaphól 1000 pengő tanulmányi ösztöndíjat kapott két havi görögországi tanulmányútra.

Az egészségi állapot általában kielégítő volt. A tömegesen fellépő meghüleses betegség a télen is rövid idő alatt nagyobb baj nélkül elmúlt.

E helyen hálás köszönettel emlékezünk meg Gelencsér Miksa dr. szemész-szakorvos, közegészségügyi felügyelő úrról, aki immár 15 év óta kezeli szegény sorsú növendékeinket minden ellenszolgáltatás nélkül nagy szeretettel és hozzáértéssel.

Iskolai ünnepélyek. Ferenc József halálának 20. évfordulóján november 20-án, gyászistentiszteletet tartottunk. Az Önképzőkör rendezésében tartottuk meg a chanukkai, március 15-i ünnepélyt és május utolsó vasárnapján a hősök emlékünnepélyét. (L. Bacher Vilmos-kör.)

Kirándulások. Az V. osztály dr. Csetényi Imre vezetésével megtekintette a Petőfi-házat és meglátogatta a kenepesi temetőben nagyjaink sírját. Az alsó tanfolyam tanulói két kiránduláson vettek részt a budai hegyekben és kint voltak Visegrádon dr. Gráf András és Guttmann Henrik vezetésével. A felső tanfolyam hallgatói dr. Löwinger tanár vezetésével kirándultak a Kékesre.

Dr. Horváth Lipótné az Izr. Fiúárva ház elnöknője meghívta ifjúságunkat a Corvin mozgószínházban tartott Uj földesúr c. előadásra.

Érettségi vizsgálatok. A héber érettségi vizsgálatra jelentkezett az V. osztály hét tanulója és két másutt érettségizett jelölt. Az írásbeli vizsgálaton a vezérlőbizottság elnöksége által kijelölt

következő tételt kellett kidolgozni: **המלך המשיח בספרי נביאינו**
 A szóbeli vizsgálat május hó 11-én és 13-án volt dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi, vezérlőbizottsági tag elnöke alatt. A gimnáziumi tárgyakból május hó 18., 19., 20. és 21-én voltak az írásbeli vizsgálatok. Tételek: magyar nyelv és irodalomból a) Kisfaludy Károly vígjátéki alakjai, b) Az éter rezgései. Német nyelv és irodalomból: Attila halála (Jókai Mórtól). Latin nyelv és irodalomból: Tacit. Ann. IV. 62., 63. Görög nyelv és irodalomból: Herod. IV. 186—189. (A lybiai pusztaság lakói.). A szóbeli vizsgálatot június hó 2-án tartottuk meg dr. Szabó Richard gimn. igazgató elnöklésével. Jól érett lett 4, érett 3.

Rabbivizsgálatokat két ízben tartottunk. 1936. szeptember hó 14-én és 15-én dr. Patai György és dr. Molnár István tették vizsgálatot. A vizsgálóbizottság elnöke dr. Hevesi Simon pesti vezető-főrabbi volt, aki az október hó 12-én megtartott ünnepségen az avatóbeszédet mondta. A végzetek nevében dr. Patai György beszélt. 1937. március hó 8-ától 16-ig megtartott rabbivizsgálaton dr. Deckner Gábor, dr. König Pál, dr. Hahn István, dr. Márton Benő, dr. Scher Tibor és dr. Szrulyovics Ernő voltak a jelöltek. A vizsgálóbizottság elnöke dr. Kiss Arnold budai vezető-főrabbi, tagjai: dr. Hevesi Simon, dr. Guttmann Mihály, dr. Fischer Gyula, dr. Hoffer Ármin és dr. Löwinger Sámuel voltak. A március 17-én tartott avató ünnepségen dr. Kiss Arnold avató beszéde után dr. Guttmann Mihály igazgató avatta fel és áldotta meg a jelölteket. Ezeknek nevében dr. Hahn István mondott köszönetet.

Végzett növendékeink közül dr. Rácz Zoltán az egri hitközség, dr. Berend Bélát a szigetvári hitközség és dr. Fábrián Tibort a siófoki hitközség választotta meg rabbijává. Dr. Lányi György a pesti izr. hitközség segédrabbija lett.

Jutalmak. A Pesti Izr. Hitközség kezelésében lévő Goldschmid Manó és neje dr. Goldschmid Lipót alapítványa kamataiból Bakonyi József 150 pengő és Róth Ernő 75 pengő jutalmat kaptak. A dr. Bacher Vilmosné alapítvány kamatait Engel Farkas, a Mahler Ede és neje alapítvány kamatait Szegál Hugó, a Lázár Lipótné alapítvány kamatait Vogel Majer hallgatók kapták. A Hevesi Simon-féle jutalomdíjat Goldberger Lajos I. o. t., a Gara Emil-féle jutalomdíjat Schindler József V. o. t., a Lazarus-félét Fischer Zoltán III. o. t., a Klein Miksa-félét Stern Miklós III. o. t., a Bánóczi József-félét Hajós György V. o. t., a 40 éves

barátság ösztöndíját Braun Vilmos V. o. t., a néhai Strasszer Vilmos emlék jutalomdíját (10 pengőt) Schmidek József I. o. t., a gyorsírási jutalomdíját Neumann György III. o. t., a Herzog Ödön-félét Herzog Sándor hallgató kapta.

Az Országos Izr. Ösztöndíj Egylet 50—50 pengő jutalmat adott Blaszc Andor, Davidovits Mihály, dr. Löwy Adolf és Szegál Hugó hallgatóknak, 25—25 pengőt Teichmann Jakab és Rosenblüth Márton hallgatóknak.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet Vezérlőbizottsága :

Elnök: Wertheimer Adolf.

Budapesti tagok:

Dr. Dési Géza ügyvéd, m. kir. kormányfőtanácsos.

Dr. Buday-Goldberger Leó, felsőházi tag.

Eppler Sándor, a Pesti izr. hitk. főtitkára.

Dr. Fischer Gyula pesti főrabbi.

Halász Manó vezérigazgató, m. kir. kormányfőtanácsos.

Dr. Hevesi Simon pesti vezető főrabbi.

Krámer Miksa m. kir. kormányfőtanácsos, a Pesti Chevra Kadisa elnöke.

Dr. Mahler Ede ny. egyetemi ny. r. tanár.

Stern Samu, az Izr. Országos Irodájának és a Pesti Izr. Hitközségnek elnöke.

csepeli báró Weisz Alfonz gyáros.

Vidéki tagok:

Dr. Bernstein Béla főrabbi, Nyiregyháza.

Dr. Biedl Samu, XXII. izr. községkerület elnöke, Szeged.

Dr. Büchler Sándor főrabbi, egyet. m. tanár, Keszthely.

báró Dr. Hatvany Bertalan nagyiparos, Buda.

Dr. Herzog Manó, főrabbi, Kaposvár.

Dr. Kallós Henrik, a XII. izr. községkerület elnöke, Győr.

Dr. Kecskeméti Ármín főrabbi, egyet. m. tanár, Makó.

Dr. Kiss Arnold vezető főrabbi, Buda.

Dr. Kriszhaber Adolf, a Budai Izr. Hitközség elnöke.

Dr. Löw Immanuel főrabbi, felsőházi tag, Szeged.

Szántó Jenő a Magy. Izr. Orsz. Irodájának alelnöke.

Dr. Szegő Miklós, a XI. izr. községkerület, Székesfehérvár elnöke.

A tanári testület működési köre.

1. Hatóságok.

Iskolánk a nm. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium rendelkezése alatt áll. A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter: Dr. Hóman Bálint.

Minisztériumi ügyosztályunk főnöke: Dr. Bernáth Géza. min. osztályfőnök.

2. A felső tanfolyam tanári karának tagjai.

Igazgató: **Dr. Guttmann Mihály.**

Dr. Guttmann Mihály igazgató, tanította a talmud statariet és a talmud cursoriet a B) csoportban és tartotta az apologetikai és vallásbölcészeti gyakorlatokat u. e. csoportban. Heti óráinak száma: 9.

Dr. Fischer Gyula pesti főrabbi, óraadó tanár, tanította a bibliai exegézist a B) csoportban, az exegetikus olvasmányokat az A) csoportban és a midrást mindkét csoportban. Heti óráinak száma: 6.

Dr. Groszmann Zsigmond, pesti rabbi, óraadó tanár, tanította a gyakorlati lelkészkedést a IV. és V. évfolyamban. Heti óráinak száma: 1.

Guttmann Henrik rendkívüli tanár, tanította az A) csoportban a zsidó történetet és a történeti kutforrásokat. Heti óráinak száma: 3.

Dr. Hevesi Simon, pesti vezető főrabbi, óraadó tanár, tanította a homiletikát, vallásbölcészetet és a vallásbölcészeti olvasmányokat. Heti óráinak száma: 3.

Dr. Hoffer Ármin, rendes tanár, tanította a szertartást mindkét csoportban, a talmud statariet és cursoriet az A) csoportban. Heti óráinak száma: 14.

Dr. Kiss Arnold, budai vezető főrabbi, óraadó tanár, tanította a liturgiai gyakorlatokat. Heti óráinak száma: 1.

Dr. Löwinger Sámuel, rendkívüli tanár, tanította a zsidók történetét, a történeti kutforrásokat, a héber gyakorlatokat a B) csoportban, a bibliai exegézist és a bevezetést a Szentírásba az A) csoportban, a palesztinai talmudot mindkét csoportban. Heti óráinak száma: 9.

3. A gimnázium (alsó tanfolyam) tanári testülete.

Sorszám		Szolgálati évei		Mely tárgyakat, mely osztályban, heti hány órában tanított?					Heti óraszám	Jegyzet (Egyéb elfoglaltság)
		össze- sen	ennél az intézet- nél	I.	II.	III.	IV.	V.		
1.	Dr. Guttmann Mihály theologia, igazgató	30	3	—	—	—	—	—	—	—
2.	Dr. Csech Arnold magyar-német, óraadó tanár	25	13	német 2	német 2		német 2	német 2	8	—
3.	Dr. Csetényi Imre magyar-történet, rendes tanár	15	15	magyar 3 gyorsírás 2		magyar 3 történet 2	történet 2	magyar 3 történet 3	18	A II. o. főnöke, az Önképzőkör és Gyorsírókör vezető-tanára, a tan. kar képv. a vezérőbizottságban
4.	Dr. Dercsényi Móric latin-görög, rendes tanár	30	29	latin 4 görög 3	—	—	görög 3	latin 5 görög 3	18	Az I. oszt. főnöke
5.	Erényi Elemér természetrájk-földrajz, óraadó tanár	24	8	termé- szetrájk 2	termé- szetrájk 2	—	földr. 1	—	5	—
6.	Guttmann Henrik theologia, főiskolai rk. tanár	3	3	héberny. 1 Penta- teuchus 2	héberny. 1 Zsidók tört. 1 Hagiografa 3	Próféták 3	Zsidók tört. 1 Pentat. 3	—	15	—
7.	Dr. Gráf András latin-görög-történet, óraadó tanár	3	3	történet 2	történet 2	latin 5	latin 5 földrajz 1	—	15	A IV. oszt. főnöke
8.	Hausbrunner Vilmos matematika-fizika, rendes tanár	36	30	matem. 2	matem. 2	matem. 3 fiz. 2	matem. 3 fiz. 2	matem. 2 fiz. 3	19	Az V. oszt. főnöke, jegyző, a fizikai szertár őre, a segélyegyl. titkára, a mensa vez. tanára
9.	Dr. Hoffer Ármin theologia, főiskolai rendes tanár	40	9	Talmud curs. 3			—	—	3	—
10.	Dr. Kálmán Ödön theologia, óraadó tanár	28	1	Talm. stat. 5.			—	—	5	—
11.	Dr. Kiss Arnold theologia, óraadó tanár	—	3	—	—	—	—	Rendsz. vallást. 1	1	—
12.	Dr. Löwinger Sámuel theologia, főiskolai rk. tanár	7	7	—	—	Talmud stat 5 curs. 3		—	8	A templom vezetője, az intern. vezető tanára, könyvtáros
13.	Perényi Tivadar testnevelési óraadó tanár	31	10	T e s t n e v e l é s 2 l e v e n t e g y a k o r l a t 2					4	A K.I.S.O.K vezető tanára
14.	Dr. Reich Lajos egészségtan, óraadó tanár	—	17	—	—	—	egészség- tan 1	—	1	Iskolaorvos
15.	Szende Sándor ének, zene, óraadó tanár	6	6	ének 1	ének 1	ének 1	ének 1	—	4	—
16.	Dr. Waldapfel József magyar-latin-görög, rendes tanár	12	12	—	latin 5 görög 4	görög 4	magyar 3	filoz. 2	18	A II. osztály főnöke

Altisztek:

Hardy Jenő I. oszt. altiszt.

Müller András műszaki altiszt.

A tanárok társadalmi és irodalmi munkássága az 1936 - 37. iskolai évben.

Dr. Guttman Mihály igazgató, az IMIT választmányi tagja, a Jeruzs. egyetem kuratóriumának tagja. Előadásokat tartott az IMIT-ben, a Magyar Zsidó Szabadegyetemen, társszerkesztője a Magyar Zsidó Szemle és a Haszokér (héber nyelvű) című folyóiratnak. Megjelent dolgozatai: Blau Lajos (Magyar Izrael XII. 1.), Zunz Lipót halálának fél évszázados fordulójához (Magyar Zsidó Szemle, 1936.), Idegen érintkezési pontok a talmudi jogban (IMIT évkönyve, Budapest, 1937.), A zsidóság alapjai Maimonides kodifikációja nyomán (héberül), Maimonides 800 éves jubileumi kötetében, Budapest, 1937., Zur wissenschaftlichen Talmudpflege in der neuern Zeit (ujabb sorozat): Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft der Judentums, 1936., Az egyiptomi ajándékok (héberül), Kaminka A. jubileumi könyvében. Bécs, 1937., Vallástani érintkezőpontok a zsidóság és más vallások közt (héberül), Freimann J. jubileumi könyvében, Berlin, 1937., Mysticismus és racionalizmus mint a vallási kultusz két sarkpontja (héberül), Krausz S. jubileumi könyvében. Jeruzsálem, 1937., A bibliai világteremtést megelőző kozmogónikus jelenségek és az idő problémája (héberül), a Jewish Studies c. gyűjteményben (Landau J. L. tiszteletére, Tel-Aviv, 1936.), A széder-est történeti távlatban és történelmi pillanatokban (Országos Egyetértés, 1937. március 25.).

Dr. Csech Arnold, a Magyar Pedagógiai Társaság tagja, a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének, az Országos Izraelita Tanítóegyesületnek és a VIII. ker. templomkörzet választmányának tagja, az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat felolvasóbizottságának titkára. Cikkeket írt az Izr. Tanügyi Értesítőbe. Újból átdolgozta az Egri—Csech Abécéskönyvet az izr. felekezeti elemi népiskolák számára. Előadásokat tartott a Pesti Izr. Hitközség Szabadegyetemén A gyermek lelki fejlődése és Szülők és gyermekek címen és a Szülők Pedagógiumán Hogyan taníthatjuk meg gyermekeinket arra, hogy könnyen tanuljanak címen.

Dr. Csetényi Imre, A reform kor liberális sajtója és a zsidó kérdés. Blau emlékkönyv (sajtó alatt).

Dr. Groszmann Zsigmond, az ORE ügyvezető alelnöke, az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület egyházi elnöke, az OMIKE igazgatósági és az IMIT választmányi tagja. A magyar Izrael szerkesztője. Dolgozatai jelentek meg a hazai zsidó felekezeti lapokban (Egyenlőség, Szombat, Libanon, Mult és Jövő és Egyetertés).

Dr. Graf András. 1. Die Geographie von Pannonien. Dissertationes Pannonicae, I. 5. 1936. 2. Cikkek az Uj Idők lexikonában.

Guttman Henrik, Két előadás a Pesti Izr. Hitk. Szabadegyetemén: »A zsidók legujabb történetéből, I. és II. rész« címen, A Kispesti Izr. Hitk. értesítőjében ünnepi cikk, A pestszentlőrinci izr. kultúrházban ifjúsági előadás, A Mainumi-emlékkönyvben: A zsidók társadalmi elkülönítéséről Maimuni koráig (sajtó alatt), Párhuzamok az Ádám-hagyományokhoz Szt. Ágoston műveiben (Blau-emlékkönyv, sajtó alatt).

Dr. Hevesi Simon, az Orsz. Rabbiegyesület elnöke, az OMIKE, az Orsz. Izr. Patronage Egyesület alapítója és egyházi elnöke, a MIKÉFE díszelnöke, számos pesti és vidéki felekezeti, kulturális, szociális társulat és intézmény pártfogó, tiszteletbeli és dísztagja. A Magyar Zsidó Szemle, a Haszokér tudományos folyóirat társszerkesztője. Megjelent Machzor-fordítása két kötetben, cikkei az Egyenlőségben, Egyetértésben, Magyar Izraelben, Magyar Zsidó Szemlében, Reményben.

Dr. Kálmán Ödön, az Országos Rabbi Egyesület titkára, szertartási bizottságának alelnöke, az IMIT választmányának, a VI. izr. községkerület előljáróságának, a kir. magy. Gyűjtőfogház felügyelőbizottságának, a fővárosi (X. ker.) szociális munkabizottságának tagja, a Magyar Izraelnek társ- és felelős-szerkesztője. Ugyanazon folyóirat 1936—37. évfolyamaiban az Isszur v' hetter (responsum) rovat valamennyi cikkének írója, valamint a folyóiratban megjelent több gyakorlati irányú dolgozat írója. — Család- és gyermekvédelem, szociális munka a talmudban. Megjelent a Magyar Izraelita Nők Országos Szövetsége jubileumi Évkönyvében. A talmud rétegeződése (Az Országos Rabbi Egyesületben tartott előadás.). Modern gondolatok és hatósági intézkedések a talmud világában. (Előadások a Pesti Izraelita Hitközség 1936/37-ik évi Szabadegyetemén.). A hitoktatás tanfelügyeleti munkájának szervezőszabályzata. (Megjelent a Magyar Izrael 1937. I. számában.). Dr. báró Kohner Adolf. (Emlékbeszéd a Ferenc József Országos Rabbiképző templomában 1937. ápr. 19-én.). Több előadás a páva-utcai, szolnoki, békéscsabai stb. hitközségek kultúregyesületeiben.

Dr. Kiss Arnold, az IMIT és a Zsidó Múzeum igazgatóságának tagja, a Pro Palesztina alelnöke, az Izr. Patronage, az OMIKE, a MIKÉFE választmányi, a Magyar Zsidó Szabadegyetem vezérőlbizottsági tagja. Írt tudományos, kritikai, szépirodalmi cikkeket és költeményeket a felekezeti lapokba, folyóiratokba, fővárosi napilapokba és a Református Közlönybe. Dr. Klein Mór életrajza. (Sajtó alatt.) Előadást tartott a Magyar Zsidó Szabadegyetemen »A zsidó gondolat útja« címen.

Dr. Löwinger Sámuel, a Magyar Zsidó Szabadegyetem igazgatója, az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat jegyzője, irodalmi bizottságának tagja, Biblia-bizottságának, a MIEFHÖE senioratusa intéző-bizottságának tagja, a Pesti Izr. Hitközség képviselőtestületének tiszteletbeli működő tagja, kulturális szakbizottságának, valamint a Nagyfuváros-utcai templomkörzet választmányának tagja. Társszerkesztője a Magyar Zsidó Szemle és a Haszoker (héber nyelvű) című folyóiratnak. Megjelent dolgozatai: Letters of Moses Gaster to Wilhelm Bacher (1887—1912), [Gaster Anniversary Volume 1936, 386—404. London], Prof. Jehuda Arje Blau [Hamispat Ha-ivri. V. 297—281. Tel-Aviv], Dr. Blau Lajos élete és irodalmi munkássága. [Imit-Évkönyv, 1936. 9—57. Külön is], Prof. Jehuda Arje Blau [Blau-Émlékkönyv. Héber rész: 5—45], Jésana et Ephraim. [Revue des Études Juives. Páris. 1937.], Prof. Ludwig Blau. [Rassegna Israel. Firenze, 1937.], Maimuni héber-nelyvű kommentátorai [Majmuni-Emlékkönyv, Sajtó alatt.]. Kisebbségi cikkei a Magyar Zsidó Szemlében, Szombatban, a Rabbiképző Intézet Értesítőjében és a Dr. Kecskeméti Lipót-Emlékkönyvében jelentek meg. Előadásokat tartott a Magyar Zsidó Szabadegyetemen (Bevezetés a Szentírásba), a gyöngyösi izr. hitközség kultúrestjén (Zsidó sors és világtörténelem), az Ujpesti Dr. Venetiáner Lajos Közművelődési Egyesületben (az előbbi címen), A MIEFHÖE Judaisztikai Társaságban (A második zsidó honalapítás), a GITE rákosligeti kulturális délutánján (Zsidó problémák 2500 évvel ezelőtt és most).

Dr. Waldapfel József, a Budapesti Philológiai Társaság és a Magyar Színháztudományi Társaság választmányának tagja, a Klasszikus Műveltség Barátainak Egyesülete (Parthenon) jegyzője, a Budai Izraelita Hitközség iskolaszékének tagja. Megjelent dolgozatai: Berzsenyi megítélésének történetéhez. (Irodalomtörténeti Közlemények, 1936.), Eötvös és Palocsay. A karthausi keletkezéséhez. (Irodalomtört. Közlem. 1937.), Az Ephemerides poli-

tico-literariae megszűnése és utolsó irodalmi vonatkozású közlései (u. o.), Eötvös József két kiadatlan irodalmi levele (u. o.), Balassi, Credulus és az olasz irodalom I. (u. o.), Palotaforradalom a nemzet napszamosai közt (Szinpad, 1936.), Croce — Szerdahelyiről. (Esztétikai Szemle, 1936.). Irodalom- és művelődéstörténeti előadások a budapesti Rádióban.

Tananyag.

Az 1926. évi új gimnáziumi tanterv alapján átdolgozott és a V. K. M. úr önnagyméltósága által 70—2/1929/II. sz. a. k. rendeletével jóváhagyott és az 1928/29-i Értesítőben közölt új tanterv megszabta tananyagot minden osztályban elvégeztük.

Ifjusági egyesületek.

A Goldziher Ignác Theológiai Egyesület (G. I. T. E.). Díszelnök: Dr. Guttman Mihály igazgató. Elnök: Dr. Scheiber Sándor, alelnök: Dr. Eisenberg Béla, főtitkár: Dr. József Károly, főpénztáros: Rosenblüth Márton, főjegyző: Fried Dezső, titkár: Hirschler Árpád, pénztáros: Scher László, jegyző: Vogel Mayer, ellenőr: Dr. Szabó Ödön.

Az egyesület külső élete szemléltetésére felemlítjük a fővárosban és a vidéken rendezett felolvasóestjeinket.

Chanukka ünnepélyünket 1936. dec. 12-én rendeztük meg a következő műsorról: 1. Gyertyagyújtás. Végzi: Dr. Guttman Mihály rektor, a Tanítóképző énekkarának közreműködésével. Vezényli: Stroke Henrik tanár. 2. Dr. Scheiber Sándor elnök megnyitója. 3. Bartos Gyula színművész szavalata. 4. Ábrahámssohn Manó főkantor énekszáma. Kiséri: Gottschall Jakab karnagy. 5. Dr. Eisenberg Béla ünnepi beszéde. 6. Pap Károly író elbeszélését olvassa fel. 7. Harsányi Miklós hegedűművész játéka. 8. Zárószó.

1937. február 7-én Kőbányán tartott kultúrdélutánunk programja: 1. Rosenblüth Márton: Megnyitó. 2. Szilágyi Ivonne szavalatai. 3. Dr. Löwy Adolf előadása: A vízözön zsidó legendáiról. 4. Pozsonyi Árpád szavalatai. 5. Scher László előadása: A zsidóság megújhódása. 6. Dr. Kálmán Ödön főrabbi zárószavai.

1937. február 16-án az Intézet dísztermében lefolyt felolvasóülésünk tárgysorozata: 1. Dr. Scheiber Sándor elnöki megnyitója. 2. Prof. Dr. Krausz Sámuel, a bécsi Rabbiszeminárium rektorának előadása: »A távol Keletről — vonatkozással a magyar őshazára«. 3. Rózsa Vera zsidó dalokat ad elő. Zongorán kíséri: Dr. Rieglerné Kanczler Lola. 4. Barát Endre költeményeiből olvas fel.

1937. március 7-én az OMIKE békéscsabai csoportja meghívására Csabán vallásos estélyt rendeztünk, amelynek keretében Silberfeld Andor: A talmud szerepe a tudományokban, Donáth György pedig a zsidó történet világszemlélete címmel adott elő.

1937. március 14-én Szolnokon volt Egyesületünk a következő műsorral: 1. Hiszek... Énekli a Szolnoki Izr. Hitközség új dalárdája. 2. Dr. Mandel Sándor hitk. elnök megnyitója. 3. Engel Farkas előadása: Vér és szellem. 4. Magyar Szerenád. Énekli a dalárda, Herskovits Béla főkantor szólójával. 5. Tabán Gyula ünnepi beszéde. 6. Fried Dezső előadása: Jeremiás az ember, az író és a próféta. 7. Dr. Heves Kornél főrabbi záróbeszéde. 8. Hymnusz.

1937. június 6-án Dunaföldvárott mutatkozott be Egyesületünk, a X. községkerület hitéleti napján megtartott kultúrestén. Programja a következő volt. 1. König Jakab: Elnöki megnyitó. 2. Dr. Hahn István előadása: Zsidó visszhang a világ kultúrájában. 3. Dr. Scheiber Sándor felolvasása: Keleti hagyományok a nyelvek keletkezéséről. 4. A Makai Emil ifjúsági csoport műsorszámai. 5. Barát Endre író novelláját olvassa fel. 6. Bartos Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja zsidó költők műveiből szaval. 7. Dr. Silberstein Adolf siklósi főrabbi: A kerület ifjúsági csoportjának működéséről. 8. Dr. Valkó István iskolaszéki elnök zárószava.

1937. június 6-án Rákosligetén az idén is megrendeztük kultúrdélutánunkat a következő számokkal. 1. Donáth Vilmos elnöki köszöntője. 2. Dr. Jólesz Károly megnyitója. 3. Hartmann Vera szavalata. 4. Prof. Dr. Löwinger Sámuel szemináriumi tanár: Zsidó problémák 2500 évvel ezelőtt és most. 5. Forró Elli szavalata. 6. Oblattné Gács Teri előadása. 7. Eisenberger Géza főrabbi zárószava.

Egyesületünk gondoskodott arról, hogy az Intézet temploma péntekestéken és ünnepnapokon szónoklat nélkül ne maradjon. Hallgatóink prédikáltak a Chevra Kaddisa Aggokháza templomában, a vidék több hitközségében, dolgoztak a Pázmány Péter Tudományegyetem szemináriumaiban. A MINOSz ápolónői tanfolyamán Donáth György, dr. Jólesz Károly, Rosenblüth Márton és dr. Soltész Elek hallgatóink tartottak előadásokat.

Célkitűzéseink közé tartozott az idén is hallgatóink segélyezése. Az Intézet Écz Chájim Egyesülete támogatásával két ízben

részesítettük a hallgatókat egyetemi tandíjsegélyben. Hogy ezt lehetővé tudtuk tenni, két teadélutánunk sikerének tudható be. Az elsőt január 27-én az Intézet dísztermében a négy pesti körzeti rabbiné rendezte: Dr. Farkas Józsefné, dr. Hoffer Árminné, dr. Scheiber Lajosné, dr. Schwarcz Benjáminné. A másodikat 1937. március 11-én a Bethlen-téri körzet dísztermében dr. Hevesi Simonné és Rosenberg Sándorné adta. Önzetlen munkájukért mindannyian e helyről is fogadják köszönetünket. Végül megemlíjtjük azt is, hogy az Egyesület ebben az esztendőben elkészítette a jelenlegi felső tanfolyam tanárai és hallgatói fényképtablóját, amelyet az Intézet folyosóján fogunk elhelyezni.

A Blau Lajos Talmudtudományi Társulat (B. L. T. T.) a következőkben számol be működéséről.

Elnök: Dr. Scheiber Sándor. Az Intéző bizottság tagjai: Dr. Klein Miklós, Schönfeld Miklós, dr. Takács Pál, Vajda István.

A külső szereplést a Társulat a GITE-nek engedte át és az eredeti célkitűzéséhez híven oly közösséget alkot, amely tudományos munkásságra serkenti a hallgatókat. A Társulat idei IV. Évkönyvét dr. Blau Lajos szellemének szentelt emlékfüzetként adta ki. A tíz íves Évkönyv tartalmát emlékirások — a tavalyi Blau-emlékünnepevény felolvasásai — és tudományos dolgozatok alkotják. Munkatársai a következők: Blaszi Andor, Dr. Kohlbach Bertalan, Schönfeld Miklós, dr. Takács Pál, Bakonyi József, dr. Hahn István, Klein Miklós, Komlós Ottó, dr. Löwy Adolf, dr. Scheiber Sándor, Soltész Elek, Szabó Ödön, Szegál Hugó és dr. Hoffer Ármintanár.

Hisszük, hogy az igazságot szögezzük le, ha azt állítjuk, hogy eddig a külföldi Rabbiképzők hallgatói ily kiadványt nem tudtak felmutatni. Az Évkönyv mindenesetre tükrözik annak a komoly munkának, amely az Intézeten folyik. A Társulat ezen a téren akarja folytatni további működését.

A Gyorsírókör vezető-tanára: Csetényi Imre, főjegyzője: Fischer Zoltán III. o. t. volt. A kör tagjai a beszédírást tanulták. Az év végén 180 szótagos diktátumot írtak.

A Bacher Vilmos-kör működése az 1936—37. iskolai évben. A kör ezidén is élénk munkásságot fejtett ki. Tartott 3 ünnepi (chanukka, március 15. és hősök emlékére), 3 közgyűlést (évnyitó, tisztikarválasztó és évváró) és 9 rendes ülést. A műsort túlnyomó többségben a kör tagjai szolgáltatták, csak a chanukkai ünnepe-

ségen szerepeltek idegen művészek. Az üléseken beszédek, tanulmányok, szabadelőadások, szavalatok, eredeti novellák hangzottak el. Ujdonság-számba ment a rajznak és zenének bevezetése a kör műsorába. Az ünnepi üléseken az énekkar is közreműködött, ennek vezetéséért Szende Sándor tanár urat illeti köszönet. Az önképzőkör könyvtára jelentősen gyarapodott, a kötelező iskolai olvasmányok mind megvannak már. A kör önsegélyző pénztárának bevételi és kiadási mérlege jobb eredményt mutat az előző éveknél.

Pályatételek és beérkezett munkák:

Magyar irodalomból: Shakespeare hatása Vörösmartyra. Beérkezett 1 pályamű. Szerzője: Schwarczkopf Miklós III. o. t. A pályadíjat megkapta.

Szépirodalomból: Elbeszélés Buda visszafoglalásának korából. Beérkezett 3 pályamű. Mindhármát elvetették.

Történelemből: III. Napoleon és a magyar emigránsok. Beérkezett 2 pályamű. Szerzői: 1. Schlesinger Miksa IV. o. t. (megkapta a jutalmat), 2. Glück György IV. o. t. (dicséretben részesült).

Latinból: Curtius Rufus: De rebus Alexandri Magni, liber VIII., Cap. VII—VIII. — Beérkezett 1 pályamű. Szerzője: Braun Vilmos V. o. t. Dicséretben részesült.

Görögből: Βίος Αἰσώπου τοῦ μυθοποιοῦ 226—232. lap. — Nem érkezett be pályamű.

Németből: A római zsidók élete Lion Feuchtwanger, »Zsidó háború«-ja alapján. — Nem érkezett be pályamű.

Fizikából: A centrifugális erő az ember szolgálatában. — Nem érkezett be pályamű.

Rajzból: Tanulmányfő Michelangelo Mózes-éről. 1 pályamű érkezett be, szerzője: Eisler László II. o. t. Dicséretben részesült.

Bibliából: Ábrahám történeti jelentősége. Beérkezett 1 pályamű. Szerzője: Stern Miklós III. o. t. A pályadíjat megkapta.

Talmudból: Elisa ben Abuja viszonya a zsidósághoz. Beérkezett 1 pályamű. Szerzője: Glück György IV. o. t. Dicséretben részesült.

A legszorgalmasabb önképzőköri tag jutalomdíját (10 P) Hajós György V. o. t. kapta.

A chanukkai ünnepség műsora: 1. Gyertyagyújtás. Végezte: Spitzer Jakab főkantor. 2. Ünnepi beszéd. Elmondta: Braun Vilmos ifjúsági elnök. 3. Seitz: Schulerconcert. Hegedűn előadta:

Fischer Zoltán. Zongorán kísért: Schál Erzsébet. 4. Pergolese: Nina. Énekelte: Schál Erzsébet. 5. Tordai Judith előadóművész nő szavalta Kiss Arnold: Ne feledd a lángot c. versét és Reich Jenő: A gorodenszki csoda c. prózáját. 6. Schön Olga Schubert-dalokat énekelt, Kassay János zongorakíséretével. 7. Eisenberger Ferenc szavalta a 130. zsoltárt Sík Sándor fordításában és saját — Chanukkai üzenet c. — versét.

A március 15-i ünnepség műsora: 1. Hiszek egy... Előadja az énekkar. 2. dr. Csetényi Imre vezető-tanár megnyitója. 3. Falu Tanás: A magyar visszhang. Szavalja: Fehér Dezső II. o. t. Ünnepi beszéd. Elmondta: Braun Vilmos ifjúsági elnök. 5. Szende: Kárpátok ormain... Előadja az énekkar. 6. A szabadságharc sajtója. Tanulmány. Irta és felolvasta Schindler József V. o. t. 7. Tóth Kálmán: Kik voltak a honvédek? Szavalta: Eisenberger Ferenc III. o. t. 8. Himnusz. Előadta az énekkar. Az énekkart Szende Sándor tanár úr vezeti.

A hősök emlékére rendezett ünnepség műsora: 1. Hiszekegy. Előadta az énekkar. 2. Dr. Csetényi Imre vezető-tanár megnyitója. 3. Moore—Arany: Eszünkbe jusson... Szavalta: Grünberger László IV. o. t. 4. Ünnepi beszéd. Elmondta: Fischer Zoltán főtitkár. 5. Thurzó Nagy László: Dal a Turulmadárról. Előadta az énekkar. 6. Kiss József háborús lírája. Braun Vilmos ifjúsági elnök tanulmánya. Felolvasta: Fein Emil V. o. t. 7. Emőd Tamás: Temetés. Szavalta: Eisenberger Ferenc III. o. t. 8. Himnusz. Előadta az énekkar.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet felső tanfolyamán az 1936—37. tanévben a következő előadások tartottak:

Szentírás: A) csoport Ezra és Nehemia heti 2 óra. Tanár: dr. Löwinger Sámuel. B) csoport Jermijahu. Rasi és Biturraí, szemelvényesen a Szeptuaginta. Heti 2 óra. Tanár: Dr. Fischer Gyula.

Bevezetés a Szentírásba. Általános és részletes bevezetés. Heti 2 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Exegetikus olvasmányok A) csoport. Semósz, Ibn Ezra, szemelvények. Heti 2 óra. Tanár: Dr. Fischer Gyula.

Midrás olvasmányok: Szifri, szemelvényesen a halachikus részletek. Heti 2 óra. Tanár: Dr. Fischer Gyula.

Talmud stat. B) csoport Gittin I., VI. és VII. Heti 5 óra. Tanár: Dr. Guttmann Mihály. A) csoport Ketubot 18 b)-tól 23. b)-ig, 83. a)-tól 87. b)-ig. Heti 5 óra. Tanár: Dr. Hoffer Ármin.

Talmud curs. A) csoport Chullin VII. és VIII. (Perek sugjotjai. Heti 3 óra. Tanár: Dr. Hoffer Ármin. B) csoport Szanhedrin III., IV., V. és részletek a X. fejezetből. Heti 3 óra. Tanár: Dr. Guttmann Mihály.

Palesztinai talmud. Szemelvények Béca traktátusából. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Szertartás tan. A) csoport Sulchan-Aruch Jóra Déa 92 fej és 98. fej.-től 106. fejezetig és 110. fej. Heti 3 óra: Tanár: Dr. Hoffer Ármin. B) csoport. Schulchan-Aruch Jore Dea 98—110. fejezet. Heti 3 óra. Tanár: Dr. Hoffer Ármin.

Zsidók története. A) csoport A keresztény háborúktól 1492-ig. Heti 2 óra. Tanár: Guttmann Henrik. B) csoport. Az egyiptomi kivándorlástól az első szentély pusztulásáig. Heti 2 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Történeti kútforrások A) csoport Szemelvények a Sévet Jehudából. Heti 2 óra. Tanár: Guttmann Henrik. B) csoport a Szentírás történeti szövegei. Ó-keleti párhuzamok. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Vallásbölcészlet. Filozófiai rendszerek. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Hevesi Simon.

Halachikus gyakorlatok. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Guttmann Mihály.

Vallásbölcészeti olvasmányok. Bachja ibn Pakuda: Chovoth halevavoth. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Hevesi Simon.

Homiletika. Elméleti rész és gyakorlat. Olvasmányok a Pesziktából. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Hevesi Simon.

Héber stilusgyakorlatok. B) csoport. Olvasmányok újkori héber költőkből. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Liturgiai gyakorlatok. Olvasmányok a liturgiai költészet köréből. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Kiss Arnold.

Gyakorlati lelkeskedés. IV. és V. éves hallgatóknak. A házassági jog. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Groszmann Zsigmond.

Theológiai előadások az alsó tanfolyamban:

(A gimnáziumi tárgyak tanmenete és anyaga megegyezik az állami gimnáziumokéval.)

Szentírás. A) csoport. Exodus. Heti 2 óra. Tanár: Guttman Henrik. B) csoport. Nimeri. Heti 3 óra. Tanár: Guttman Henrik.

Szentírás A) csoport. Zsoltárok. Heti 3 óra. Tanár: Guttman Henrik. B) csoport. Numeri. Heti 3 óra. Tanár: Guttman Henrik.

Talmud statarie. A) csoport Baba Mecia 94—110. Heti 5 óra. Tanár: Dr. Kálmán Ödön. B) csoport. Béca 2a—11b.; 15b—16a. Heti 5 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Talmud cursorie. A) csoport. Berachot II. és IV. perek. Heti 3 óra. Tanár: Dr. Hoffer Ármin. B) csoport. Makkoth 2a—13a., 23a—24b. Heti 3 óra. Tanár: Dr. Löwinger Sámuel.

Héber nyelvtan. I. osztály. Hangtan, igeragozás. Heti 1 óra. Tanár: Guttman Henrik. II. osztály. Alaktan, rendhagyó igék. Heti 1 óra. Tanár: Guttman Henrik.

Zsidók története. II—III. osztály. 70—500-ig. Heti 1 óra. Tanár: Guttman Henrik. B) csoport. 500—1200-ig. Heti 1 óra. Tanár: Guttman Henrik.

Rendszeres vallástan. Heti 1 óra. Tanár: Dr. Kiss Arnold.

Pályatételek.

Az 1936/37. iskolaévre kitűzött pályatételekre 1—1 dolgozat nyújtatott be. Ezekről a szaktanárok a következő bírálatot írták.

Bírálat.

A »Chaszdej Kreszkász bírálata Aristoteles 25 premisszájáról« pályakérdésre beérkezett egy pályamunka *Ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον* jelige alatt.

A feladat nehéz volt és pályázó komoly munkát végzett. Kreszkász nyelvezete és saját szerű terminológiája nagy nehézséget okoznak. Rendkívül eléselméjű fejtegetéseit követni és teljesen megérteni nem csekély feladat. Ez nem mindenütt sikerült a pá-

lyamű írójának. Innen van, hogy dolgozatában nyílt és lappangó ellentmondások is találhatóak, továbbá azon sajátságú tünet, hogy szerző, ahol nincs teljesen tisztában valamivel, homályosan és kerülgetve fejezi ki magát. Ezért azt tanácsolom, hogy addig nyomtatásban ne adja közre, míg alaposan újra át nem tanulmányozta a kérdéseket és az alapul szolgáló héber szövegeket.

Mindazáltal a tanulmány elismerést érdemel. Szép filozófiai készültséget és fil. történeti ismereteket mutat be. Különösen a világfölfogás átalakulásának és egy új filozófiai irány kibontakozásának összefüggését a Kreszkász által megindított kritikával és gondolatsorozattal helyezi, túlzások mellőzésével, kellő megvilágításba. Egyébként is szorgalmasan dolgozott és szép munkát végzett. Ennélfogva a pályadíj kiadását és szerző érdemének elismerését és megjutalmazását javasolom, azzal a kiegészítő utasítással, hog szerző, mielőtt tanulmányát közreadná, azt még egyszer dolgozza át, nem annyira a megjelent német cikkek, mint inkább a héber szövegek beható átértéke alapján.

Budapest, 1937. június 9.

Dr. Hevesi Simon.

*

A pályadíjat Schönfeld Miklós III. éves hallgató nyerte.

Bírálat.

A bibliaexegézis szerepe a hébernyelvű apologetikus és polemikus irodalomban című pályamunkáról.

A fenti címen kitűzött pályatételre תורת ה' תמימה (Psalm. XIX. 8.) jelige alatt egy munka érkezett be. Szerzője kellő tájékozottságról tesz tanuságot ebben a meglehetősen nagy kiterjedésű és szerteágazó irodalomban, amelynek feldolgozásánál a zsidóság leányvallásainak dogmatikájára is tekintettel kellett lennie. Ismeri a modern irodalmát a hitvitázásnak és dicséretes szorgalommal mélyed el annak tanulmányozásában.

Hibája a dolgozatnak az, hogy a feldolgozás módja nem szerencsés. A szerző a hitvitáknál, illetve a hitvitázó irodalomban előforduló problémák szerint csoportosítja az anyagot. Ennek az a következménye, hogy egyrészt olyan anyagot is megbeszél, amelynek tárgyalása tekinteten kívül maradhatott volna, másrészt pedig az idetartozó kérdéseket nem dolgozza fel a szükséges teljességben.

Leghelyesebben cselekedett volna, ha a szerzők időrendi sorrendjét követi. Így kitűnt volna, hogy mily új anyagot és új szempontokat vittek bele a későbbi hitvitázók a tárgyalásokba. Egyben a bibliaexegézis általános történetéhez is hasznos és jól kezelhető adalékot nyújtott volna. Módszertani szempontból alapul vehette volna Bacher professzornak »A középkori zsidó vallásbölcsesek szentírásmagyarázata« (Budapest, 1892.) című munkáját, amely hasonló kérdést old meg.

A szerző anyagát leginkább Eisenstein, Ocar Vikkuchim (New-York, 1928.) című gyűjtő-munkájából meríti. Helyesen jár el, amidőn ezt a kiadványt kritikával kezeli. Nem használja azonban a zsidó apologetikai irodalom egyik legértékesebb kiadványát, amelyet jeles hazánkfi Neubauer Adolf publikált. (The Fifty-third Chapter of Isaiah according to the Jewish Interpreters, Oxford and London, 1876.). Elkerüli továbbá a figyelmét saját dolgozatom, amelyet Eisenstein munkájával egyidejűleg adtam ki 1928-ban a Hacofehben (XII. 277—279.), ahol Fariszol Ábrahám Magen Ábrahám című kézirat apologetikus munkájából adok közre három fejezetet, köztük egyet, amely tisztán bibliaexegitikai vonatkozású, t. i. Hieronymus bibliafordításában található tévedéseket sorakoztatja itt Fariszol fel. A bevezető értekezésben is több megállapítást idézek a Magen Ábrahám című kézirat műből, amelyek összefüggésben vannak a hitvitáknál tárgyalta bibliai versek exegézisével.

Az említett módszertani hiba és egyéb hiányosságai miatt a benyújtott munka a jelenlegi formájában lezártnak nem tekinthető. Átdolgozásra és kiegészítésre szorul.

Tekintettel azonban a szerző buzgalmára és munkakészségére, — abban a reményben, hogy a jelzett hibákat korrigálni fogja, — a pályadíj kiadását javaslom.

Dr. Löwinger Sámuel.

*

A pályadíjat Blaszi Andor III. éves hallgató nyerte.

Az Erdély-Bánáti Orsz. Izraelita Iroda által kitűzött hittudományi pályázaton Schönfeld Miklós III. éves hallgatónk A zsidóság etikai világszemlélete című munkájával pályadíjat nyert.

Az 1937—38. tanévre a következő pályatételek tűzettek ki a felső tanfolyam hallgatói számára:

1. Talmudból: Az intenció jelentősége a vallásos életben
ענין לשמה különös tekintettel a házassági törvényekre és
ezzel kapcsolatban a céltudatos cselekvés fontosságára.

2. Szentírásból: Halachikus és agádikus elemek Onkelos
Targumában.

3. Filozófiából: Mendelssohn Phaedonjának gondolat-
menete és eltérései Plato Phaedonjától.

A felső tanfolyam hallgatói.

A *-gal megjelölt növendékek év közben kimaradtak.

I. évfolyam.

Balázs György Budapest	Neumann Ernő, Belényes
Blum Béla Szatmárnémeti	Neumann Tibor Hatvan
Davidovits D. Mihály Gyergyó- tölgyes	Róth Ernő Szerencs
Fischer Béla Ölbő	10 Reichmann Győző Belényes
5 Herschkovits László Hajdu- bözörmény	Szenes Mihály Budapest
Herzog Sándor Mezőtúr	Silberfeld Andor Békéscsaba
	Teichmann Jakab Tállya

II. évfolyam.

Bakonyi József Dunapataj	Scher László Miskolc
Fried Dezső Abaujszántó	Székely István Szarvas
Grosz Ernő Avasfelsőfalu, II. félév	Vogel Majer Petrilla
Hirschler Árpád Pozsony	10 Weinberger József Apagy
5 Rosenthál László, Kisbér	Weisz Miksa Kiskunfélegyháza
Singer Ödön Szatmárnémeti	

III. évfolyam.

Blasz Andor Budapest	Krausz Henrik Pápa
Donáth György Ujpest	Rosenblüth Márton Sátoraljaujhely
Engel Farkas Tokaj	Schönfeld Miklós Avasfelsőfalu
Földvári Tibor Budapest, II. félév	10 Szegál Hugó Sátoraljaujhely
5 Guttmann Márton Budapest	Stark László Ujpest
Komlós Ottó Mágocs	Vajda István Nagyvárad

IV. évfolyam.

Dr. Eisenberg Béla Nagysur	Dr. Klein Miklós Sátoraljaujhely
Grosz Izsák Avasfelsőfalu	5 Dr. Soltész Elek Tolcsva
Dr. Jólesz Károly Poroszló	Dr. Szabó Ödön Budapest

V. évfolyam.

Dr. Czimmer József* Rákoscsaba Dr. Scheiber Sándor Budapest
 Dr. Eckstein Miklós* Gyöngyös 5 Dr. Takács Pál Szenc
 Dr. Löwy Adolf Tokaj Wirth Ferenc Budapest

Az alsó tanfolyam tanulói.

I. osztály.

Blau Imre Abaujszántó	Klein Elek Miskolc
Fein Tibor, ism. Mágócs	Komlós János Budapest
Freireich György Hajduböszörmény	Mermelstein Miklós Szombathely
Gergely Miklós Szeged	15 Perl Emil Tállya
5 Glückmann József Napkor	Schmidek József Győr
Goldberg Lajos Nyiregyháza	Salzer László Budapest
Goldschmid István Budapest	Stern László Nyirbalkány
Goldstein Sándor ism. Belgrád	Sternberg Ernő Kabai
Gottlieb László Salgótarján	20 Szász Miklós Eperjes
10 Hammer Mihály Hajdunánás	Vermes Tibor Abaujszántó
Ivanovszky László Budapest	Weisz Andor Debrecen

II. osztály.

Eisler László Ujpest	Hornstein Géza Hajdunánás
Éliás Ernő Budapest	Horváth Tibor Temesvár
Fehér Dezső Csongrád	Löwenkopf Tivadar Déva
Friedmann Jenő Gyón	Waldner László Gyöngyös
5 Genuth József Gyöngyöspata	

III. osztály.

Ardai György Debrecen	Morgenstern Benő Lajos Budapest
Eisenberger Ferenc Szeged	10 Moskovits Mihály Visóoroszi
Fischer Zoltán Balmazújváros	Neumann György Győr
Goldstein József Budapest	Rosenberg Dezső Békéscsaba
5 Grösz Pál Törökszentmiklós	Stern Miklós Tab
Günsberger Ferenc Kapuvár	Stern Péter Budapest
Káhán Emil Máramarosziget	15 Schwartzkopf Miklós Debrecen
Lisser László Szeencs	

IV. osztály.

Glück György Nyiregyháza	Schlésinger Miksa Harsány
Grünberger László Debrecen	5 Spitz László Vis
Kepes Imre Felsőszopor	Weisz Árpád Veszprém

V. osztály.

Braun Vilmos Kisvárda	5 Grünbaum Adolf Miskolc
Fein Emil Kiskőrös	Hajós György Budapest
Fleischer Tibor Balassgyarmat	Schindler József Budapest
Frenkel Andor Budapest	

Statisztika.

	Adatcsoportok	I.	II.	III.	IV.	V.	Összesen
		o s z t á l y					
a) a tanulók számának alakulása	Beirt nyilvános tanulók	22	9	15	6	7	59
	Osztályoztatott	22	9	15	6	7	59
	Magántanuló	—	—	—	—	—	—
b) A tanulók kormegoszlása	1922	9	—	—	—	—	9
	1921	9	3	2	—	—	14
	1920	3	4	9	—	—	16
	1919	1	1	2	2	—	6
	1918	—	1	—	2	5	8
	1917	—	—	1	—	1	2
	1916	—	—	—	1	1	2
	1915	—	—	1	1	—	2
c) A tanulók anyanyelve	Magyar anyanyelvű	22	9	15	6	7	59
	Németül is tud	1	—	2	4	—	7
	Románul is tud	—	2	2	—	—	4
	Egyéb nyelven	1	—	—	1	1	3
d) A szülők foglalkozása	Kisbirtokos	—	—	1	—	—	1
	Kisiparos	1	—	2	—	1	4
	Ipari v. bányászati segéd	1	—	—	1	—	2
	Kiskereskedő	9	5	5	2	—	21
	Keresk. alkalmazott	7	1	1	2	2	13
	Köztisztviselő	1	—	1	—	—	2
	Pap, tanár, tanító	1	1	2	—	1	6
	Másféle értelmiség (üggy., szobrász, hiv.)	2	1	2	—	—	4
	Nyugdíjas köztisztviselő	—	—	—	—	1	1
	Hitk. alkalmazott	1	1	1	1	2	6
e) A szülők lakóhelye	Az iskola székhelyén	3	1	4	2	3	13
	A várm. egyéb községeiben	1	2	1	1	1	6
	Egyéb Magyarországon	18	4	8	3	3	36
	Román elcsatolt területen	—	2	2	—	—	4
f) órámulasz- tások	Igazoltan mulasztott órák	256	707	579	256	507	
	Igazolatlanul „ „	—	—	1	—	5	

Statisztika.

A tanulók számának alakulása 1920/21—1935/36-ig.

Tanév	I. o	II. s z	III. t á	IV. l y	V. o k	Összesen
1920/21	4	4	1	6	4	19
1921/22	12	9	2	2	6	31
1922/23	15	13	8	2	1	39
19 3/24	13	12	12	7	—	44
1924/25	9	16	12	10	7	54
1925/26	13	8	12	13	10	56
1926/27	17	9	8	11	11	56
1927/28	20	17	8	6	9	60
1928/29	16	21	14	9	8	68
1929/30	19	12	16	12	8	67
1930/31	19	17	14	8	9	67
1931/32	11	15	15	13	7	61
1932/33	10	12	12	13	13	60
1933/34	7	9	11	12	13	52
1934/35	16	8	8	11	12	55
1935/36	13	15	8	9	9	54
1936/37	22	9	15	6	7	59

Az alsó tanfolyam tanulóinak előmenetele.

Osztály	Jeles	Jó	Elégséges	1 tárgyból elégtelen	2 v. több tárgyból elégtelen	Összesen
I.	—	6	10	4	2	22
II.	—	3	6	—	—	9
III.	3	6	5	1	—	15
IV.	—	3	3	—	—	6
V.	—	4	3	—	—	7
Összesen	3 5·1 ⁰ / ₀	22 37·7 ⁰ / ₀	27 45·6 ⁰ / ₀	5 8·4 ⁰ / ₀	2 3·2 ⁰ / ₀	59 100 ⁰ / ₀

A tanulók magaviselete s előmenetele az egyes tárgyakból.

Osztályok	Magaviselet				Vallástan				Magyar				Latin				Görög				Német				Történet				Földrajz			
	peldás	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen
I.	17	5	-	-	5	8	9	-	4	8	8	2	-	2	14	6	-	6	15	1	2	11	9	-	5	9	7	1	-	-	-	-
II.	6	2	1	-	-	6	3	-	1	6	2	-	-	4	5	-	-	3	6	-	-	6	3	-	3	4	2	-	-	-	-	
III.	13	2	-	-	7	6	2	-	7	3	5	-	5	3	6	1	-	10	5	-	5	10	-	6	7	2	-	-	-	-	-	
IV.	5	1	-	-	-	5	1	-	-	6	-	-	1	3	2	-	-	3	3	-	1	4	1	-	1	3	2	-	2	4	-	-
V.	6	1	-	-	2	4	1	-	4	-	3	-	-	4	3	-	1	3	3	-	2	5	-	3	1	3	-	-	-	-	-	

Osztályok	Természetr.				Matematika				Természet-tan				Filozófia				Egészségtan				Torna				Ének				Gyorsírás			
	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen	jeles	jó	elégseges	elégtelen
I.	6	13	3	-	4	12	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	9	1	1	7	8	7	-	8	8	5	1
II.	8	1	-	-	1	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	-	-	2	5	2	-	-	-	-	-
III.	-	-	-	-	5	5	5	-	6	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8	2	-	4	6	5	-	-	-	-	-
IV.	-	-	-	-	1	4	1	-	2	4	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	2	4	-	-	1	5	-	-	-	-	-	-
V.	-	-	-	-	3	3	1	-	4	3	-	-	1	5	1	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Könyvtár.

A Könyvtárunkról szóló jelentés küszöbén meg kell állapítanunk, hogy a rendelkezésre álló összegből a legszükségesebb könyvbeszerzéseket sem eszközölhettük, aminek következtében meg sem közelítettük a külföldi theológia főiskolák könyvtárainak színvonalát.

Ajándékozók csak részben pótolták a hiányokat.

Közöttük elsősorban a nm. vallás- és közoktatásügyi minisztérium, amely több értékes mű és becses folyóirat díjmentes megküldésével gyarapította könyvtárunkat.

Hálával gondolunk az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat vezetőségére, amelynek útján szintén több folyóirat és könyv jutott birtokunkba.

A Magyar Zsidó Szemle szerkesztői ebben az esztendőben is átengedték cserefolyóírataikat a könyvtárnak.

Külön kell megemlékeznünk megdicsőült igazgatónk dr. Blau Lajos nemeslelkű hitvese ajándékáról. Az idén rendezett könyvtárából, amelynek katalógusa nyomtatásban is megjelent, 355 füzetet, különnyomatot és régebbi folyóiratokat juttatott Rabbiképzőknek. Nagyon kívánatos volna, hogy az a kb. 200—300 munka, amely a Blau-könyvtárban megvan, nálunk nem található, számunkra valami módon megszerezhető legyen.

Könyvtárunkat még a következők gyarapították ajándékaikkal:

American Academy for Jewish Research (1 kötet).

Amsterdami zsidó hitközség (1 kötet).

Bachi Riccardo egyetemi tanár, Róma (1 kötet).

Bibliothek der Isr. Kultusgemeinde, Wien (1 kötet).

Blau Lajos Talmudtudományi Társulat (1 kötet).

Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala (17 kötet).

Central Conference of American Rabbis (1 kötet).

Cohen Boaz, szemináriumi tanár, New-York (1 kötet).

Collegio Rabbinico Italiano (1 kötet).

Comunita Israelitica di Roma (1 kötet).

Dropsie College, Philadelphia (3 kötet).

Erdélyi-Bánáti Országos Iroda (1 kötet).

Fábián Ferenc, hitközségi titkár, Debrecen (1 füzet).

Dr. Friedman Dénes főrabbi, Ujpest (1 kötet).

- Grosz Dávid rabbi, Nagykőrös (1 kötet).
 Dr. Grünwald Miksa, tanár (1 kötet).
 Dr. Guttmann Mihály igazgató (8 kötet).
 Hebrew Union College, Cincinnati (2 kötet).
 Hebrew University, Jeruzsálem (2 kötet).
 Izr. Magyar Irod. Társulat (6 kötet).
 Jewish Theological Seminary of America (1 kötet).
 Jüdisch-Theol. Seminar, Breslau (1 kötet).
 Jewish Publication Society of America (1 kötet).
 Kamen Michell, Brooklyn-N. Y. (1 kötet).
 Dr. Klein Móric orvos (2 kötet).
 Dr. Klein Sámuel egyet. tanár, Jeruzsálem (1 kötet).
 Komlós Ottó hallgató (2 füzet).
 Kósa Ignác (5 kötet).
 Dr. Krausz Sámuel szemináriumi igazgató, Wien (6 kötet).
 Kroch-család, Leipzig (1 kötet).
 Dr. Kunos Ignác egyetemi tanár (1 kötet).
 Lax A. Salvator, hitközségi titkár, Cluj (1 kötet).
 Dr. Lenke Manó főrabbi, Lugos (1 kötet).
 Lewin B. M., tanár, Tel-Aviv (1 kötet).
 Dr. Lőw Immanuel főrabbi, Szeged (5 füzet).
 Dr. Lőwinger Sámuel tanár (2 füzet).
 Dr. Munkácsi Bérnát tanfelügyelő (2 kötet).
 Nyiregyházi Izr. Hitközség (1 kötet).
 Oradeai Izr. Hitközség (1 kötet).
 Pan-Europa Verlag, Wien (5 kötet).
 Dr. Patai Rafael rabbi, Jeruzsálem (1 kötet).
 Petri Mór, ny. tanfelügyelő (1 kötet).
 Dr. Posner rabbi, Jeruzsálem (2 kötet).
 Rabbiképző-templom ajándékából (7 kötet).
 Rabbiképző Vezérlőbizottsága (1 kötet).
 Dr. Scheiber Sándor hallgató (3 füzet).
 Dr. Silberstein Adolf főrabbi, Siklós (1 füzet).
 Szegedi Izr. Hitközség (2 füzet).
 University of the State of New-York (1 kötet).
 Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (2 kötet).
 Dr. Weinberger Mózes főrabbi, Kolozsvár (1 füzet).
 Wolfmann Miksa, Mezőtúr (1 kötet).
 Zsidó Gimnázium Barátainak Egyesülete (8 füzet).
 Fogadják Mindannyian legmelegebb hálánkat és köszö-
 nünket.

Könyvtárunk gyarapodása: ajándékozás útján 478 kötet, vásárlás útján 61 kötet, továbbá előfizettünk 8 folyóíratra, a templom bevételéből pedig több munkát szerezünk be.

Könyvtárunkat hallgatóinkon és a rabbikon kívül több nemzsidó tudós és érdeklődő vette igénybe.

A történeti könyvtárat dr. Csetényi Imre tanár kezelte.

A könyvtárőri tisztséget jeles hallgatóink: Davidovich Mihály, Komlós Ottó és dr. Scheiber Sándor látták el nagy hozzáértéssel és lelkiismeretesen; amiért megérdemlik könyvtárunk köszönetét.

Dr. Löwinger Sámuel

Elszámolás a templom bevételeiről és kiadásairól.

Bevételek :

Maradvány az 1935/36. évről	---	---	---	---	---	102.90
Templomülések bérbeadása	---	---	---	---	---	2919.10
Templom céljaira adományoztak:						
	Buchbinder Márk					10.—
	Deutsch Samu	---				5.—
	Fried Jenő	---				5.—
	Felkai Tibor	---				5.—
	Grosz Miksa	---				10.—
	Ormos Mór	---				10.—
Könyvtári célokra :	Bacher Ernő	---	---	---	---	10.—
	Buchbinder Márk	---	---	---	---	20.—
	Felkai Tibor	---	---	---	---	5.—
	Összesen	---	---	---	---	3102.—

Kiadások :

Templomszolgálat és istentiszteleti szükségletek	---	---	---	---	---	571 33
Előimádkozók, szónokok és egyéb funktionáriusok	---	---	---	---	---	2120.—
Könyvtári célokra	---	---	---	---	---	161.90
Kisebb kiadások és telefon	---	---	---	---	---	245.03
Maradvány	---	---	---	---	---	3.74
	Összesen	---	---	---	---	3102.—

Ecz Chájim segélyző egyesület.

A tisztikar: Dr. Guttmann Mihály elnök, a társelnöki tisztség nincs betöltve, Hausbrunner Vilmos titkár és pénztáros, Dr. Csetényi Imre ellenőr. A választmány tagjai: Alapi Béla, Dr. Barna Károly, Dr. Endrei Henrik, Eppler Sándor, Dr. Farkas József, Fleischmann László, Ginzler Hermann, Gubi Ármin, Orova Zsigmond, Szabó Rezső és Dr. Szemene Samu.

Az Ecz Chájim kezelésében 10 kamatozó alapítvány van 5086 P értékben.

Az Ecz Chájim Egyesülethez 1936-37. tanévben a következő adományok és tagdíjak érkeztek:

Ákos Géza	4.—	Farkas József dr.	100.—
Ádler Imre	4.—	Fehér József	2.—
Alapi Béla	5.—	Felkai Jakab	2.—
Alapi Henrik dr.	30.—	Felkai Tibor	5.—
Alapítványi kamatok	151.20	Feuer Adolf	2.—
Bacher Ernő	10.—	Frenkel Bernát dr.	5.—
Békéscsabai hitk.	35.10	Fried Jenő	20.—
Benedek György	5.—	Fried Jenő és Fia	22.—
Benedek László	5.—	Fischer Gyula dr.	110.—
Beregi Mór	3.—	Friedmann Dávid dr.	55.79
Berger Jenő	2.—	Friedmann Dénes dr.	5.—
Berger Lajos	5.—	Gábor Gyula	10.—
Berkovits József dr.	5.—	Gellei Dávid	2.—
Bernstein Béla dr.	5.—	Geyer Artur dr.	20.—
Bisseliches Mózes	50.—	Ginzler Hermann	90.—
Bisseliches Salamon	15.—	Goldschmied alapítv.	225.—
Blum Arnold	3.—	Goldstein Dávid	8.—
Boros István	20.—	Gombos Ignác	10.—
Buchbinder Márk	20.—	Grosz Miksa	20.—
Budai Izr. Hitk.	300.—	Grosz István	5.—
Csech Arnold dr.	5.—	Groszmann Zsigmond dr.	5.—
Czukur László dr.	5.—	Groszmann N.	1.—
Dávid Antal	1.—	Gráf András dr.	2.—
Deutsch Gábor dr.	3.—	Grün Albert dr.	5.—
Deutsch Pál	2.—	Günsberger Dezső	50.—
Deutsch Samu	5.—	Gyöngyösi Izr. Hitk.	25.—
Ernst Béla	10.—	Győri Izr. Hitk.	30.—
Eppler Sándor	10.—	Hatvani Izr. Hitk.	80.—

Hausbrunner Vilmos	15.—	Pécsi Rofé Hólim	5.—
Hausbrunner Péter	5.—	Pécsi Izr. Nőegylet	5.—
Herman Ferenc	4.—	Pécsi Talmud Tóra	10.—
Herzog József	10.—	Wallenstein Zoltán dr.	10.—
Hevesi Simon dr.	55.—	Perl Benő	10.—
Hoffer Ármin dr.	5.—	Perl Farkas	15.—
Holzer László	5.—	Práger Imre	5.—
Hönig Mihály	2.—	Princz József	40.—
Imaegyesület, V. ker.	15.—	Rein Géza	10.—
Jakab Jenő dr.	5.—	Reiter Béla	8.—
Kálmán Ödön dr.	10.—	Rosenfeld Hermann	3.—
Kalmár György dr.	2.—	Rubinstein Mátyás dr.	5.—
Kammer Manó dr.	5.—	Rusznyák Béla	2.—
Káldor Ferenc dr.	6.—	Schlésinger Sámuel dr.	5.—
Katona József dr.	5.—	Schein Gyula	5.—
Klein Arnold dr.	10.—	Schner Károly	12.—
Klein Henrik dr.	10.—	Schönfeld Gyula dr.	10.—
Klein Károly	5.—	Seidler Ferenc	5.—
Klein Menyhért	5.—	Steiner Oszkár	10.—
Klein Mór dr.	35.—	Silberfeld Jakab dr.	10.—
Kecskeméti Armin dr.	5.—	Sommer Sándor	20.—
Kohlbach Bertalan dr.	10.—	Spitz Miklós	4.—
Kun Márton	5.—	Spitzer Arnold	7.—
Láczter Dénes dr.	10.—	Singer Zsigmond	5.—
Lamm Mór	25.—	néhaj Strasszer V. csa-	
Landler József	10.—	ládja	10.—
László Győző	4.—	Szegedi Izr. Hitközség	50.—
László Mór	2.—	Szegő Miklós dr.	20.—
Liebner József	20.—	Székesfehérvári Izr. Hit-	
Lichtmann Hugó	10.—	község	10.—
Lichtmann Mór dr.	5.—	Szemere Mór	5.—
Lőwinger Sámuel dr.	5.—	Szende Adorján	10.—
Lunzer Pál dr.	5.—	Szende Izsó	5.—
Moskovits Zsigmond	2.—	Tauber Dezső	2.—
Nádler Adolf	5.—	Ungerleider Mór	10.—
Nagykőrösi Izr. hitk.	5.—	Vas Antal	10.—
Nagykőrösi Izr. Nőegylet	5.—	Vermes Oszkár	5.—
Nagykőrösi Izr. Szent-		Vértés Gyula	5.—
egylet	5.—	Vidor Pál dr.	5.—
Pesti Izr. Hitközség		Waldapfel Imre dr.	2.—
templ. ad.	310.—	Weisz Lajos dr.	8.—
Pesti Izr. Hitk. pályá-		Weisz Simon	10.—
dijra	60.—	Weiszberger Dezső	10.—
Pécsi X. egyházkerület	10.—	Wertheimer Adolf elnök	
Pécsi Chevra	10.—	pályadíjra	50.—
Pécsi Izr. Hitk.	15.—	Zoltán Endre	5.—
Pécsi Pro Palesztina	5.—		

A növendékek segélyezése.

A Freund József és neje alapítványi házban lévő internátusunkban az 1934/35. isk. évben is 44 növendék kapott szállást, fűtést, világítást és takarítást és pedig 29 alsó és 15 felső tanfolyambeli. Az internátus nevelő tanára: Dr. Löwinger Sámuel volt. Minthogy az alapítványi ház tiszta jövedelme nagyon csekély, a fűtés költségeit részben az Écz Chájim egyesületnek kellett vállalnia.

Reggelen, ebéden, pénteki és ünnep-esti vacsorán kívül más segélyben is részesítettük növendékeinket: a hallgatók egyetemi tandíjára segélyt adtunk, a legszegényebbeket tankönyvvel láttuk el; gyógykezelésükről gondoskodtunk, a kirándulások költségeit fedeztük, pálya- és jutalomdíjakat adtunk és kisebb pénzsegélyeket is.

Az »Écz Chájim« kimutatásában szereplő adományokon kívül a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium az idén is 3900 P menza-segélyt adott; a pesti Chevra Kadisától 2000 P-t, a Magyarországi Izraeliták Orsz. Irodájától 1800 P-t kaptunk. A Pesti izr. hitk. templomaiban felajánlott adományok fejében 310 P-t kaptunk. Természetben még a következők támogatták adományukkal a közös menzát:

Albus szappangyár 10 kg. kézmosó szappan, Biernfeld Lipótné 1 tucat törülköző, Fabritzky Hermann 30 kg. savanyú káposzta, Franck Henrik és Fiai 10 kg. maláta és 10 kg. pótkávé, Dr. Halpert Salamon 29 liter husvétii bor, Harnik Gyula 1 kg. dióbél, Jólesz József 20 kg. bab, Klein Adolf Nyiregyháza 500 kg. burgonya, Komlós Zsigmond 1 zsák liszt, Malátagyárosok Orsz. Egyesülete 20 kg. malátakávé, Mauthner Ödön r. l. 10 kg. étolaj, Szenes Mór 50 kg. bab, Szent István Tápszerművek 5 kg. pótkávé, Dr. Schill Salamonné 4 kg. porcukor, Stühmer Frigyes r. t. 3 kg. kakaó, Weiss Manfréd gyár 2 drb. bödön.

A készpénzbevételek és kiadások a következők voltak :

Bevételek.

A Vallás- és Közoktatásügyi Min. menza-segélye	3900.— P
A Pesti Chevra Kadisa segélye — — — —	2000.— „
A Magyarorsz. Izr. Orsz. Irodájának segélye — —	1800.— „
A tanulók hozzájárulása a menza kiadásokhoz — —	1429.95 „
Az Écz Chájim segélyegylettől — — — —	3079.68 „
	<u>12209.63 P</u>

Kiadások.

Reggeline és husvéti ebédre — — — — —	2198.93 P
Az ebédeltetés költségei — — — — —	6411.— „
Pálya- és jutalomdíjra, tandíjra és tankönyvekre — — — — —	2076.16 „
Az internátusra — — — — —	264.57 „
Rendkívüli-, lakbérsegély stb. — — — — —	1258.97 „
	12209.63 P

Az Écz Chájim Egyesület zárószámadása az 1935/36. évről.

Bevétel.	Kiadás.
Maradvány az 1934/35. évről 2408.40 P	Tandijsegélyre (egyetemi) 1030.— P
Tagdíjak és kamatok... 571.50 „	Jutalom és pályadíjakra... 590.80 „
Templomi és egyéb adományok 1480.10 „	Az internátus költségeire 343.50 „
A Budai Izr. Hitközség segélye 300.— „	Gyógykeze tetésre és betegsegélyre 547.42 „
A Goldschmied családtól 225.— „	Tankönyvekre 218.96 „
Összesen 4985.— P	Egyenleg, mint maradvány 2254.32 „
	Összesen : 4985.— P

Budapest, 1936. július hó 1.

Dr. Csetényi Imre s. k.
ellenőr.

Hausbrunner Vilmos s. k.
pénztárnok.

A számvizsgáló bizottság nevében :

Dr. Láczer Dénes s. k.

TARTALOM

	Oldal
Wertheimer Adolf : Visszapillantás a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet hatvanadik évfordulója alkalmából	3
Dr. Guttmann Mihály: Uj korszak előtt	5
Dr. Löwinger Sámuel: Rabbiképzők hatvan esztendeje ...	9
Guttmann Henrik Intézetünk 60 éves fennállásának fontosabb statisztikai adatai... ..	22
Intézetünk az 1936—37. iskolaévben	33
Vezérlőbizottság	37
A tanári testület működési köre	38
A tanárok társadalmi és irodalmi munkássága	40
Ifjúsági egyesületek... ..	43
A Rabbiképzőn tartott előadások	47
Pályatételek... ..	49
A felső tanfolyam hallgatói	52
Az alsó tanfolyam tanulói	53
Statisztika	54
Könyvtár	57
Écz Chájim	60